DIVA
MUSEUM

NL

OBJECTINFORMATIE

DIVA: EEN BRILJANT VERHAAL

Graag **teruggeven** na je bezoek.

HET MUSEUM
DAT SCHITTERT

DIVA, museum voor juwelen, zilver en diamant

Welkom bij DIVA, niet toevallig gelegen in het hart van Antwerpen: ruim 575 jaar dé diamanthoofdstad van de wereld. In het museum volg je de reis die diamant, goud en zilver afleggen, van ontginning tot juweel of zilverwerk.

Je start in de mijn op zoek naar *Grondstoffen*. Wandel dan verder naar de *Kluis* waar je meer te weten komt over de waardebepaling van diamant, de merktekens op edele metalen en je echt van nep leert te onderscheiden. In het stijlvolle *Boudoir* bewonder je diamantjuwelen en maak je je klaar voor het diner in de *Eetkamer*. Schuif aan, bekijk het tafelzilver en fris je kennis op over tafeletiquette door de eeuwen heen.

In de Antwerpse *Handelskamer* treed je in de voetsporen van de diamanthandelaar. Je ontdekt er de handelsroutes waarlangs diamanten hun weg naar Antwerpen vinden, vroeger en nu. Hoe gaat een edelsmid eigenlijk te werk? In het *Atelier* kijk je mee over de schouder van een diamantslijper, goud- of zilversmid en leer je meer over de technieken die ze gebruiken.

Tot slot ontdek je in de *Wonderkamer* welke invloed verschillende culturen hadden op Europese edelsmeden. Je blikt er ook terug op de rol van Antwerpen als dé belangrijkste handelsstad in de 16de en 17de eeuw. Die internationale handel was de motor voor de productie van kunst en luxeproducten, zoals edelsmeedkunst en juwelen die je hier kan bewonderen.

Geniet van je bezoek!

	Audiogids beschikbaar
★	Erkend door de Vlaamse gemeenschap als topstuk

GRONDSTOFFEN

WAAR KOMEN DIAMANTEN EN EDELE METALEN VANDAAN?

Volgens een Indiase legende zijn diamanten eigenlijk sterren die op aarde zijn neergedaald. In realiteit vielen diamanten niet uit de lucht, maar komen ze van diep onder de grond: uit de aardmantel.

De aarde bestaat uit verschillende lagen met de aardkorst als buitenste laag. Hier worden edele metalen zoals goud en zilver gewonnen. Zo'n 150 tot 200 kilometer dieper ligt de aardmantel, waar koolstof tot diamant wordt gevormd. Vandaag kan een diamant ook ontstaan in een laboratorium. Dit zijn synthetische of *laboratory-grown* diamanten.

Na het delven – uit de grond naar boven halen – van de grondstoffen, kunnen we ze eindeloos hergebruiken. In het geval van *urban mining* (stedelijke ontginning) worden edele metalen uit stedelijk afval gehaald, zoals uit je oude gsm. We spreken van recycling wanneer afgedankte grondstoffen opnieuw gebruikt worden.

Bij het ontginningsproces is er gelukkig steeds meer aandacht voor het menselijke en het ecologische aspect. *Fair mining*, internationale samenwerkingen en certificaten houden streng toezicht op de ontginning en de herkomst van diamanten, zilver en goud. Zo kan je als consument kiezen voor eerlijkere grondstoffen.

En dat is nodig. Want wist je dat je dagelijks in contact komt met goud, zilver en diamant? Hoe? Je ontdekt het in deze zaal.

WAT IS DIAMANT?

Diamant bestaat uit koolstof en is het hardste materiaal uit de natuur. Natuurlijke diamant ontstaat op een diepte van 150 tot 200 km in de aarde. Door hele hoge druk en temperaturen tot wel 1400°C kan koolstof daar in diamant veranderen.

Vulkaanuitbarstingen stuwen diamanten naar het aardoppervlak. Diamanten overleven de tocht naar boven dankzij een omhulsel uit een vulkanisch gesteente, meestal kimberliet*. Maar niet alle diamanten overleven die reis. Als ze niet snel genoeg naar het aardoppervlak worden gestuwd, veranderen ze in grafiet denk maar aan de vulling van je potlood of lossen ze helemaal op.

* Kimberliet in ruwe vorm zie je in de vitrine hiernaast. Vind je ook geslepen kimberliet terug? Inderdaad, de set juwelen bevat geslepen kimberliet!

De Antwerpse juweelontwerper Nico Taeymans lanceerde in 2018 de collectie *Ravissant - A Diamonds & Antwerp Collection* in samenwerking met AWDC. Betaalbare juwelen die de Antwerpenaar weer trots moesten maken op den diamant. Hierbij liet Taeymans zich inspireren door Antwerpen als wereldcentrum voor ruwe diamant. De juwelen bevatten daarom ruwe diamanten, naast geslepen kimberliet en diamanten.

Wat spreekt jou het meeste aan? Ruwe of geslepen kimberliet?

1.01 Collier, ring en hanger

Nico Taeymans, Antwerpen, 2017
Zilver, kimberliet, ruwe diamanten

Bruikleen Nico Taeymans, B557/2

1.02 Kleine ruwe diamant in kimberliet

Diamant, kimberliet

Collectie DIVA, DMK02/6 (Schenking Rex Mining Co.)

1.03 Run of mine

Diamant

Collectie DIVA, B525/1

1.04 Ruwe diamanten

Collectie DIVA

1.05 Ruwe diamanten

Collectie DIVA

1.06 **Zwarte geslepen diamant**
Diamant, 3,49 ct
Collectie Custodiam, B528/1

1.07 **Happy Eight**
Diamant, 1,04 ct
Collectie Flanders Diamond Exporters, B536/1

VINDPLAATSEN DIAMANT

De mens ontdekte diamant al zeer lang geleden, maar wanneer precies is onduidelijk. De oudste vermelding van diamant gaat terug tot een Indisch traktaat van de 4de eeuw v.C. India, en voor een klein deel ook het eiland Borneo, bleven tot ca. 1725 de enige plaatsen ter wereld waar diamant ontgonnen werd.

Deze vroegste diamanten werden gevonden in rivierbeddingen. In Kimberley (Zuid-Afrika) werd rond 1870 voor het eerst diamant onder de grond ontdekt in een omhulsel van vulkanisch gesteente, dat de naam kimberliet kreeg.

Vandaag komt het grootste deel van de natuurlijke diamantproductie wereldwijd uit zeven landen: Rusland, Canada, Botswana, Angola, Zuid-Afrika, Congo en Namibië. Dankzij verbeterde technologieën kunnen mijnbedrijven tegenwoordig meer diamanten van groot formaat ontginnen.

De grootste diamant van topkwaliteit ooit gevonden, is de *Cullinan*. Deze steen was in ruwe vorm maar liefst 3106,75 karaat en werd in 1905 gevonden in Cullinan, Zuid-Afrika. Ontdek meer beroemde diamanten op het scherm hiernaast en bekijk de replica's in de vitrine.

1.09 **Replica *Cullinan* (ruw), 3106,75 ct**
Giethars
Bruikleen HB Antwerp, B569/1

-- **Replica *Sewelô* (ruw), 1758 ct**
Giethars
Bruikleen HB Antwerp, B569/2

-- **Replica diamant zonder naam (ruw), 1175 ct**
Giethars
Bruikleen HB Antwerp, B569/3

1.10 **Replica *Premier Rose*-diamant (ruw), 353,9 ct**
Collectie DIVA, S83/4 (Schenking Jacques Mouw)

1.11 **Replica *Lesedi La Rona* (ruw en geslepen)**

Diamcad voor Safdico & Graff, Antwerpen, 2018
Zirkonia

Collectie DIVA, S2022/5 (Schenking Diamcad)

1.13 **Replica's van de grootste diamanten ter wereld**

A. Ruppenthal KG, Idar Oberstein, 1982
Mineraal, bergkristal

Collectie DIVA, S2020/22/1 en 2

1.14 **Replica's van de grootste diamanten ter wereld**

A. Ruppenthal KG, Idar Oberstein, 1982
Mineraal, bergkristal

Collectie DIVA, S2020/23

DIAMANTEN SORTEREN

Ruwe diamanten komen voor in vele vormen, formaten en kleuren. Het volledige gamma van ruwe diamanten dat wordt gedolven, heet een *run of mine*. De kwaliteit, grootte en kleur van deze stenen varieert. Daarom delen sorteerders ze in volgens categorieën. Slechts 2% diamanten is topkwaliteit (*gem quality*) en 28% bijna topkwaliteit (*near-gem quality*). Deze zijn bestemd voor juwelen. De overige 70% is industriediamant en wordt gebruikt voor industriële toepassingen.

De eerste stappen in het sorteerproces gebeuren meestal machinaal. De diamanten van topkwaliteit worden in een latere fase nogmaals met de hand gesorteerd op kleur, vorm, grootte en bewerkbaarheid: diamanten om te zagen of om te slijpen. Experten voeren nadien met hun kennersoog en onder een vergrootglas de laatste sorteerfase uit en bepalen de waarde.

M-SCREEN ULTRA

Het is onmogelijk om natuurlijke geslepen diamant van synthetische diamanten te onderscheiden met het blote oog.

Maar wat het oog niet kan, kan de M-Screen Ultra wel. Dit hoogtechnologische screeningtoestel is uitgerust met UV-lichttechnologie en andere technieken. Daarmee kan het nauwkeurig natuurlijke diamanten scheiden van

simulanten (valse diamanten) en synthetische diamanten, zowel HPHT (*High Pressure High Temperature*) als CVD (*Chemical Vapour Deposition*).

De M-Screen Ultra is exclusief ontwikkeld voor grote hoeveelheden mêleediamanten (kleine diamanten). Het toestel screent en sorteert automatisch aan een ongelooflijke snelheid tot 15.000 diamanten per uur.

1.16 M-screen Ultra (scanner diamant)

HS Technology

Bruikleen HB Antwerp, B569/4

NATUURLIJKE EN SYNTHETISCHE DIAMANT: DE VERSCHILLEN

Er bestaan natuurlijke diamanten en synthetische diamanten, ook wel *laboratory-grown* of laboratoriumdiamanten genoemd. Het verschil tussen de twee typen in geslepen vorm kan je met het blote oog, een vergrootglas of zelfs een microscoop niet zien. Ze hebben namelijk dezelfde chemische en optische eigenschappen. Wil je 100% zeker zijn? Dan moet je de steen laten onderzoeken in een speciaal laboratorium.

Synthetische diamanten ontstaan in een laboratorium. Er zijn momenteel twee verschillende technieken om ze te laten groeien: HPHT (*High Pressure High Temperature*) techniek en CVD *(Chemical Vapor Desposition*) of chemische dampafzetting. Bekijk de film om te zien hoe beide methoden werken.

De voorraad van natuurlijke diamant kan opraken. Bij synthetische diamant kan het aanbod worden afgestemd op de vraag. Het delven van een natuurlijke diamant is ook duurder dan het produceren van een synthetische. Deze verschillen maken een synthetische diamant goedkoper dan een natuurlijke.

PRIMEUR IN SYNTHETISCHE DIAMANT

Een ring volledig gemaakt uit één synthetische of *laboratory-grown* diamant van 155 karaat: een primeur in de wereld! Het bedrijf Dutch Diamond Technologies gaf de opdracht voor het maken van zo'n grote *wafer* (onbewerkte

CVD synthetische diamant). Dit is een langdurig en complex proces: de diamantzaadjes groeien met maar enkele micrometers per uur. In totaal waren er meer dan 1300 uren vakmanschap nodig om een ring te slijpen uit deze *wafer*, afgewerkt met 133 facetten en een netto eindgewicht van 3,86 karaat.

1.17 Ring

Synthetische diamant, 3,86 ct

Bruikleen Dutch Diamond Group, B571/1

1.18 CVD Wafer

Synthetische diamant (ruw), 155 ct

Bruikleen Dutch Diamond Group, B571/2

WAT ZIJN EDELE METALEN?

Zilver en goud zijn ontstaan door een kernfusie die optrad na krachtige explosies van grote sterren in de ruimte. De metalen die zo ontstonden, vonden hun weg naar de samenklonterende materie rond de zon die uiteindelijk de aarde zou vormen. Zilver en goud kan je daardoor vinden in de aardkorst als erts én als zuiver metaal. Het zijn edele metalen: ze zijn bestand tegen corrosie en vergaan niet.

Goud werd voor het eerst ontdekt in de vorm van klompjes (*gold nuggets)* in en rond rivieren. In microscopisch kleine vorm vind je goud ook terug in metaaladers in rotsen, dus in erts. Zilver wordt meestal gewonnen uit ertsen zoals argentiet (zilvererts) en als bijproduct uit metaalertsen zoals galena, lood- en koperertsen.

China, Australië, Rusland en de Verenigde Staten produceren het meeste goud. Zilver vind je vooral in China, Mexico, Peru, Chili en Australië. Een groot deel van het zilver en goud wordt vandaag verkregen via *urban mining*.

1.19 Gedegen zilver

Phöla
Zilver

Collectie DIVA, S94/31

1.20 Zilvererts

Edelmet NV, Gent, 1977
Zilver

Collectie DIVA, S77/183

1.21 Proustiet

Collectie DIVA

1.22 Galena loodsulfaat

Collectie DIVA

1.23 Goudklompje/erts (replica)

Zilver, verf

Bruikleen Umicore Precious Metals Refining, B574/3

1.24 Zilvergranulaat

Zilver

Collectie DIVA, S94/35 (Schenking Degussa)

1.25 Goudgranulaat (replica)

Zilver, verf

Bruikleen Umicore Precious Metals Refining, B574/4

1.26 Elektrolytisch recuperatiezilver

Zilver

Collectie DIVA, S94/39 (Schenking Degussa)

1.27 Zilverbaar 1kg

Zilver

Collectie DIVA, S94/32 (Schenking Degussa)

1.28 Goudbaar 1 kg (replica)

Zilver, verf

Bruikleen Umicore Precious Metals Refining, B574/1

FAIR MINING

De laatste decennia is er steeds meer aandacht voor mens en milieu bij het ontginnen van diamant, goud en zilver. Dankzij internationale samenwerkingen binnen de sector, de politiek en tussen economische instanties is het mogelijk strenge regels te stellen en toezicht te houden op de naleving ervan.

Verschillende labels en certificaten zetten zich in voor en houden toezicht op:

- goede en gezonde werkomstandigheden
- legale mijnen, waar werknemers vrijwillig werken en een eerlijk loon krijgen
- zo weinig mogelijk schade voor het milieu

Ontdek hiernaast de verschillende labels en certificaten en het doel van deze organisaties voor de hele keten van mijn tot consument: eerlijke grondstoffen voor een eerlijke prijs.

1.29 Kimberly certificaat (reproductie)

1.30 Ring

België, ca. 1950
Goud, zilver, diamanten in Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK02/21

1.31 Ring *Couronne*

My Fair Diamond: Nedda El-Asmar (ontwerp), Rayjo (3D-print), Tesouro (productie), Pieter Bombeke (diamantslijpsel) en Luc Ceulemans (zetter), Antwerpen, 2017
Witgoud, diamanten in kussenslijpsel en briljantslijpsel, 0,28 ct, 0,26 ct, 0,35 ct

Collectie DIVA, S2017/10

1.32 Broche met munt Louis-Philippe

Frankrijk, 1830-1848 (munt) en Félix de Lafaille, Antwerpen, 1909
Zilver, messing

Collectie DIVA, S2007/95 (Schenking Gossé)

1.33 Mantelhaak met munten Filips II van Spanje

1588 en 1590 (munten) en Europa, 19de eeuw (mantelhaak)
Zilver

Collectie DIVA, S1354

1.34 Horlogesleutel met munt Karel Theodoor van Beieren

1799 (munt) en België, 1800-1810 (horlogesleutel)
Zilver

Collectie DIVA, S1325

BEAD MASTERS EN CONSCIOUS HIP HOP

Vanaf het midden van de jaren 1980 werden gouden en diamanten juwelen populair bij hiphopartiesten. Met hun *bling bling* toonden rappers hoe ze zich hadden opgewerkt uit de armoede. Tegelijkertijd groeide de kritiek op hun materialisme.

Een nieuwe beweging binnen de hiphopscene, de *conscious hip hop*, kaartte de ironie achter de juwelen aan. Waarom droegen rappers – vaak zelf van Afro-Amerikaanse afkomst – goud en diamanten die werden gedolven

onder slechte omstandigheden door zwarte Afrikanen?

Steeds meer rappers maakten in de jaren 1980 en 1990 een statement door geen *bling bling* te dragen. Ze droegen zwarte leren medaillons, kaurischelpen en kralen als uithangbord voor zwarte trots, afkomst en identiteit.

Cormac McCourt en Jamalski, ook wel de Bead Masters genoemd, ontwierpen kettingen met kralen gemaakt van fimoklei (boetseerklei uit kunststof). Hiervoor gebruikten ze dezelfde techniek als Venetiaanse glazen *millefiori* kralen en *trading beads*. Onder andere LL Cool J, KRS-One, Busta Rhymes en Queen Latifah droegen Bead Master kettingen en je ziet ze ook terug in hun videoclips.

1.35 **Medaillon *Bead Masters***
Bead Masters, New York, 2007
Klei
Collectie DIVA, DMK07/6

1.36 **Medaillon *Unity***
Bead Masters, New York, 2007
Klei
Collectie DIVA, DMK07/5

1.37 **Medaillon *Ruffneck Reality***
Bead Masters, New York, 2007
Klei
Collectie DIVA, DMK07/4

1.38 **Medaillon *Wild Style***
Bead Masters, New York, 2007
Klei
Collectie DIVA, DMK07/2

DE KLUIS

NEP OF ECHT?

Na de ontginning van zilver, goud en diamant, worden de grondstoffen streng gecontroleerd op authenticiteit en eerlijke ontginning. Al in dit stadium komt eventuele fraude aan het licht.

Wandel de *Kluis* binnen en kom te weten hoe onbetrouwbare handelaars en juweliers door de eeuwen heen probeerden om nep als echt te verkopen. Wist je dat Antwerpen al in de 15de eeuw de handel in valse stenen verbood?

De waarde van diamant wordt bepaald door vier C's: *carat* (karaat/gewicht), *clarity* (helderheid), *colour* (kleur) en *cut* (slijpvorm). Hiervoor krijgt een diamant een certificaat.

Zilveren en gouden voorwerpen worden gemerkt. De merktekens geven je informatie over de herkomst, de maker, de datering en het gehalte zilver of goud. Al deze factoren beïnvloeden de uiteindelijke waarde.

Op de centrale tafel vind je een quiz met stellingen. Lukt het jou om ze te beantwoorden en echt van nep te onderscheiden? Ontdek de antwoorden achter de kluisdeuren en in de lades.

1007 Spectaculaire diamantroof

Diamantroof als *Guinness World Record*? In 2003 kreeg een gespecialiseerd Italiaans dieventeam de dubieuze eer de grootste diamantroof ooit te hebben gepleegd. Ze wisten de 'onbreekbare' kluis van het Antwerp World Diamond Centre (AWDC) te kraken en gingen ervandoor met edelstenen en juwelen ter waarde van 100 miljoen dollar. De daders werden uiteindelijk gevat, maar van hun buit is tot op heden niets teruggevonden.

1022 Muntgeld en vervalsingen

Vroeger werd muntgeld gemaakt van zilver of goud. Het gewicht bepaalde de financiële waarde van de munt. Voor elke munt was precies vastgelegd hoeveel gram goud of zilver ze mocht bevatten. Woog een munt te weinig? Dan was ze misschien vervalst.

Valsmunters gebruikten minderwaardige metalen of legeringen, of ze 'snoeiden' fijne randjes van de munten. De gesnoeide munt konden ze dan voor haar volle waarde uitgeven. Bovendien kon de vervalser met alle restjes samen weer nieuwe munten slaan. Om misbruik op te sporen, gebruikte de geldwisselaar – de voorloper van de bankier – een muntbalans om het geld mee te wegen.

Ontdek een munt- en diamantgewichtdoos in kluis 1023. Enkele 'gesnoeide' munten liggen in kluis 1079.

1023 Muntgewichtdoos

Antwerpen, 1730
Messing, hout, ijzer, papier

Collectie DIVA, S1633

1036 Wie diamant wil verhandelen, moet zich registreren. De aanvraag tot het bekomen van het statuut van diamanthandelaar wordt grondig gecontroleerd. De zaakvoerders en kaderleden zijn steeds bij naam gekend bij FOD Economie, Diamond Office en de Diamantbeurzen.

Via onderstaande website, kan je nagaan of een diamanthandelaar geregistreerd staat.

https://diamondsupervision.economie.fgov.be/public-companies

1076 **Goud en zilver als betaalmiddel**

In heel wat talen betekent het woord ‘zilver’ ook ‘geld’. Denk maar aan het Franse *argent*. Munten van zilver en goud waren tot ver in de 20ste eeuw de belangrijkste betaalmiddelen. Vooral goud is veel gebruikt in munten.

De financiële waarde van de munten was afhankelijk van de waarde van het gebruikte metaal. Toch was het omwisselen van geld niet altijd eenduidig. Tariefboekjes boden hulp. Daarin kon je tabellen raadplegen die je in één oogopslag toonden hoe je de ene valuta in de andere kon omzetten. Handelaars in het jonge België maakten gretig gebruik van deze boekjes om de Franse frank of de Nederlandse gulden om te wisselen.

Tegenwoordig worden munten gemaakt in andere metalen, zoals nikkel. De waarde van het materiaal is niet meer hetzelfde als de waarde die op de munt staat aangeduid.

Zilveren munten worden nu vooral geslagen als verzamelstuk of ter ere van een speciale gelegenheid.

Bekijk enkele munten in lade 1079.

Gemaekte rekeningen tot ‘t doen of ‘t ontfangen van betaelingen in Belgisch, Brabandsch, Fransch en Nederlandsch geld en specien, M.E. Rampelbergh, Brussel, 1833 [12e dr.]

Collectie Stad Antwerpen, DIVA bibliotheek, OD-X031

1077 Tijdens de 16de eeuw onder het bestuur van Filips II heerste er chaos in het muntwezen. Er bestonden allerlei munten die niet alleen door de koning, maar ook door de steden en gewesten werden uitgegeven. Dat gaf aanleiding tot onduidelijkheid, verwarring en fraude. Daar brachten de nieuwe aartshertogen Albrecht en Isabella verandering in. In 1612 lanceerden ze een volledig nieuw muntstelsel dat tot in de 18de eeuw van kracht bleef. Dit werd door Hieronymus Verdussen gepubliceerd in een 32 pagina's tellend overzicht van de gouden munten die in het rijk in omloop waren.

Placcaet van onse alreghenadichste princen ende heeren, de eertz-hertoghen, op de provisionele permissie ende tolerancie vanden loop vande goude munten in heure landen van herwaerts-over, Hieronymus I Verdussen, Antwerpen, 1609

Collectie stad Antwerpen, DIVA bibliotheek, OD-2011

1078 Goud als belegging

Heel wat investeerders beleggen in goud. Dat kunnen goudbaren zijn, oude gebruikte munten, speciale beleggingsmunten of je kan zelfs beleggen in een goudmijn. Ze hopen winst te maken door de stijging van de goudprijs. Goud wordt als een goed alternatief beschouwd voor inflatie. Vooral in crisistijden wordt meer in goud geïnvesteerd.

Bekijk een goud- en zilverbar in lade 1079.

1079 Drie zilveren munten

België, 1869-1873 en Frankrijk, 1873
Zilver

Collectie DIVA, M2007/2

-- Drie goudstaven

Goud

Collectie DIVA, S94/34 (Schenking Degussa)

-- **Zilverstaaf 20 g**

Zilver

Collectie DIVA, S94/33 (Schenking Degussa)

2007 **Doe de test!**

+2014 De testen in kluislades 2054 en 2055 geven het verschil aan tussen diamant en cubic zirconia (CZ). Blijkt uit de test dat het geen CZ is? Dan ben je echter nog niet zeker dat het diamant is. Synthetische moissaniet (SM) kan je ook misleiden. Natuurlijke moissaniet is zeer zeldzaam. De synthetische variant bestaat uit een combinatie van koolstof en silicium en is de meest recente diamantsimulant. Zijn hoge hardheid en hoge brekingsindex hebben al veel ervaren juweliers op het verkeerde been gezet.

Het verschil met diamant zit in de dubbelbreking van de facetranden. Hierdoor ziet synthetisch moissaniet er troebel uit.

Kijk door de microscoop en beoordeel zelf!

2026 Hierboven ligt een reproductie van het Gebod van 1447 dat de handel in valse (edel)stenen verbiedt. Het origineel wordt bewaard in het Antwerpse Stadsarchief (Archief Privilegiekamer, Gebodboeken van de Antwerpse magistraat).

Omgezet naar huidig taalgebruik staat er geschreven:

Geboden en uitgeroepen bij de heren Jan Vander Brugge schout, de burgemeester en de schepenen anno [14]47, 15 september

Vals gesteente

"Niemand zal binnen Antwerpen kopen, verkopen, verpanden of verhandelen valse of nagemaakte stenen, nadat die stenen zijn gezet in goud, zilver of verguld geelkoper, of het nu om nagemaakte diamanten, robijnen, bleekrode robijnen, smaragden of saffieren zou gaan of andere vervalsingen."

Dit document toont aan dat de Antwerpse diamantindustrie al meer dan 575 jaar oud is.

2054 **Cubic Zirconia versus diamant: zie je het verschil?**

Verschuif de lijnglijder en het wordt meteen duidelijk!

Wanneer je naar een lijn kijkt doorheen de tafelzijde van een briljant geslepen diamant dan kan je de lijn moeilijk of niet zien. Dat komt door de hoge brekingsindex van diamant. Doorheen *Cubic Zirconia* zie je de lijn wel want de brekingsindex is lager.

Cubic Zirconia (CZ) was tussen 1970 en 1990 de belangrijkste simulant van diamant.

OPGELET! Je kan nog niet zeker weten of er een échte diamant voor je ligt. Open kluiskastje 2007 of 2014 voor verder onderzoek.

-- **Diamant**

Diamant, 1,01 ct

Bruikleen Arslanian Frères, B567/1

-- **Zirkoon**

Bruikleen HRD Antwerp, B534/5

2055 Diamant is één van de beste warmtegeleiders op aarde. Dit betekent dat warmte zich gemakkelijk doorheen de hele steen verspreidt. Deze warmtegeleidbaarheid kan je testen met een diamant tester.

Druk op de knop om te weten aan welke kant de simulant ligt.

OPGELET! Ben je nu 100% zeker dat het om diamant gaat? Neen! Waarom? Dat ontdek je in kluiskastje 2007 of 2014.

-- **Zirkonen**

Bruikleen HRD Antwerp,
B534/6

2123 Hoeveel is een kunstvoorwerp waard?

Bij de waardebepaling van kunstvoorwerpen houden experts rekening met verschillende factoren zoals het materiaalgebruik, de *provenance* (of herkomstgeschiedenis), de artistieke kwaliteiten, het vakmanschap, de context waarin het gemaakt is, de uniciteit – is het een uniek stuk of in serie gemaakt? – of de naamsbekendheid van de maker. Bovendien kan er ook een verschil zijn tussen de museale waarde en de marktwaarde van een voorwerp. De waarde bepalen van een kunstvoorwerp is dus niet zo eenvoudig en vraagt heel wat kennis en ervaring.

Test nu jouw expertise en leg de volgende voorwerpen in de goede volgorde in de lade hieronder. Begin met het meest waardevolle.

2124 De kleinste zullen de grootste zijn

Waarom is het ene voorwerp meer waard dan het andere? De sauskom en dasspeld zijn beide gemaakt uit zilver. Toch is het kleinste voorwerp, de dasspeld, meer waard dan het grootste voorwerp, de sauskom. De valse merken op de sauskom én de beroemde maker van de dasspeld (Henry Van de Velde) zijn voor de waarde bepalende factoren.

Door de gebruikte materialen – diamanten, goud en andere edelstenen – zijn de tiara en de zeemeerminhanger waardevoller dan de andere voorwerpen. De zeemeerminhanger is nog kostbaarder dan de tiara door de historische waarde en het gebruik van natuurlijke parels.

2125 Ben je op zoek naar dat ene bijzondere juweel, dan zal je dat in Antwerpen zeker vinden. Antwerp's Most Brilliant, het kwaliteitslabel van de stad Antwerpen en het Antwerp World Diamond Centre, helpt je mee zoeken.

Juweliers die aan strenge kwaliteitsnormen rond duurzaamheid, veiligheid, betrouwbaarheid, transparantie en service voldoen, dragen twee jaar lang de titel van Antwerp's Most Brilliant-juwelier. Een onafhankelijk controlebureau toetst de normen van het kwaliteitslabel af. Dankzij het label koop je een juweel in alle vertrouwen.

Meer info over de Antwerp's Most Brilliant-juweliers en hun creaties vind je aan het einde van je bezoek.

2138 Tijdens de 18de eeuw waren juwelen uit glas zo vakkundig gemaakt dat ze zelfs het Franse hof konden verleiden, waaronder Marie Leszczyńska, de echtgenote van Louis XV (zie portret in lade hieronder). Experimenten om met glas edelstenen na te bootsen, vonden al tijdens de 17de eeuw plaats in Italië, Antwerpen en Engeland.

De toevoeging van loodoxide bleek te resulteren in meer glans en schittering. Door dit geslepen loodkristalglas vervolgens in een gesloten zetting met zilverfolie te plaatsen, fonkelde het bijna als diamant. Juwelier Georges-Frédéric Strass (1701-1773) perfectioneerde dit type juwelen en werd in 1743 hofjuwelier van de Franse koning Louis XV. Zijn faam was zo groot dat de juwelen sindsdien strasjuwelen worden genoemd. Vandaag is Swarovski de bekendste producent van kristalglas.

Open lade 2140 en bewonder enkele strasjuwelen.

2140 Paar oorhangers

Europa, ca. 1790
Stras, zilver

Collectie Boelens-Hellemans, B542/3

-- **Paar oorhangers en hanger**

Europa, ca. 1800
Stras met roze folie, zilver

Collectie Boelens-Hellemans, B542/33

3020 Karaat goud ≠ karaat Diamant

Het gewicht of de grootte van een diamant wordt uitgedrukt in karaat of *carat* (ct) in het Engels. Karaat is afgeleid van *keration*, Grieks voor de pit van de vrucht van de johannesbroodboom. De pitjes hiervan wegen allemaal ongeveer 0,2 gram, daardoor werden ze in het Byzantijnse Rijk gebruikt als gewichtseenheid voor parels en edelstenen. Vandaag staat één karaat nog steeds voor 0,2 gram.

Karaat (K) bij goud zegt iets over de zuiverheid: hoeveel goud is er aanwezig in het materiaal? Goud is heel zacht. Om het steviger te maken, worden er bijna altijd andere metalen toegevoegd. Puur goud bevat 24 karaat. Zie je een ketting van 18 karaat? Dan weet je dat het juweel bestaat uit 3/4de goud en 1/4de van een ander metaal.

3022 Zirkonen

Bruikleen HRD Antwerp, B534/7

3023 Zirkonen

Bruikleen HRD Antwerp, B534/8

3038 Zirkonen

Bruikleen HRD Antwerp, B534/9

3039 Zirkonen

Bruikleen HRD Antwerp, B534/10

3050 Een aantal firma's die gespecialiseerd waren in zilveren voorwerpen, maakten ook verzilverde objecten. Sommigen richtten hiervoor een aparte productielijn op. Delheid Frères lanceerde een eigen merk voor de productielijn SIVAR, die bestond uit voorwerpen in verzilverd metaal (zie lepel S95/22b). Een andere productielijn was Rhodargo; objecten uit gerhodineerd metaal. Die materialen moet je in principe minder reinigen dan zilver.

Wolfers Frères is een andere Belgische firma die een aparte lijn oprichtte voor verzilverd bestek om een duidelijk onderscheid te maken met het zilveren bestek. Ze werkten hiervoor samen met de firma Bruno Wiskemann (zie lepel S98/5a).

3051 **Lepel**

Delheid Frères, Brussel, 1862-1869
Zilver
Meestermerk: D onder slang in vierkant
Gehaltemerk: Januskop met cijfer 2
Keurkamermerk: Minervahoofd

Collectie DIVA, S2005/78A (Schenking Albert & Cecile Maesen)

-- **Lepel *Louis XV 47 S***

Delheid Frères, Brussel, 1942-1970
Metaal, verzilverd
Meestermerk: S met drietand in liggende ton (Brussel, 1942-1990)
Verzilvering: 100 in rechthoek
Metaalmerk: Sivar in rechthoek

Collectie DIVA, S95/22a (Schenking Ludo Bekkers)

-- **Lepel *Belge n° 5***

Orfèvrerie Wiskemann, Brussel, 1872-1930
Metaal
Meestermerk: WISKEMANN zonder omlijsting
Meestermerk: Kruis in schild
Verzilvering: 100 in uitgesneden omlijsting
Monogram: M.D.L. / 87.

Collectie DIVA, S98/5a (Anonieme schenking)

3073 Dit zilveren insigne met de wapenschilden van Spanje en het markgraafschap van Antwerpen, lijkt ouder dan het is. Het werd gemaakt in de 19de eeuw, maar er werden merktekens aangebracht om het voorwerp ouder te doen lijken. De gekroonde letter R bootst een jaarletter na. Jaarletters werden in de 19de eeuw echter niet meer gebruikt in onze streken. Een kannetje in contour is de nabootsing van een meestermerk.

-- **Insigne**

19de eeuw
Imitatiemerk: Gekroonde R
Imitatiemerk: Schenkkan in schild

Privécollectie, B500/1

3081 Zeemeerminhanger

Op het eerste gezicht lijkt dit een juweel uit de 16de eeuw. Kleurrijke, sculpturale juwelen met barokparels – parels met een onregelmatige vorm – grote tafelgeslepen edelstenen en email waren toen in de mode. Aan kleine details kan je echter zien dat dit geen 16de-eeuwse hanger is, maar wel een laat 19de-eeuws juweel. Let maar eens op de afwerking van het edelsmeedwerk.

Vanaf het midden van de 19de eeuw waren renaissancejuwelen populair. Ze werden vaak gedragen tijdens gekostumeerde bals. De antieke juwelen waren echter zeldzaam. Dit leidde tot de productie van vervalsingen en imitaties. Soms waren die zo goed dat zelfs gespecialiseerde antiekhandelaars en verzamelaars ze niet van elkaar konden onderscheiden.

Bekijk nog een stijlkopie in kluiskastje 3089.

Bekijk een écht 16de-eeuws juweel met barokparel in de laatste zaal, de Wonderkamer.

-- **Zeemeerminhanger**

vermoedelijk Reinhold Vasters, Aken, ca. 1870-1880
Goud, Smaragd, email, parels, diamanten

Collectie DIVA, DMK10/1

3086 De imitatiemerken op de zilveren sauskom verwijzen naar Oudenaarde. Het jaarmerk 69 staat voor het jaar 1769, maar het object werd gemaakt in de 20ste eeuw. Ook het meestermerk in de vorm van een heraldische arend of adelaar is een imitatie.

-- **Sauskom**

Zuid- of Midden-Amerika, ca. 1990, DIVA, S95/11 (Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)
Imitatiemerk: Adelaar
Imitatiemerk: Bril met A erin
Imitatiemerk: Gekroonde A
Imitatiemerk: Gekroonde 69
Gehaltemerk: 900 zonder omlijsting

Collectie DIVA, S95/11 (Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)

3089 De pronkbokaal is geïnspireerd op een 17de-eeuws model van een zogenaamde *Birnpokal* of peervormige beker. De merktekens vertellen echter dat de beker in de 19de eeuw is vervaardigd. De bokaal is gemerkt op de rand van de beker en de rand van het deksel met de letter N in een cirkel en 13 in een ovaal als Duits gehaltemerk. Het object werd in Nederland tussen 1906 en 1953 als vreemd werk herkeurd. Op de beker werd ook tweemaal een proefsteek aangebracht.

-- **Pronkbeker**

vermoedelijk Duitsland, 19de eeuw
Zilver
Letter N in cirkel
13 in ovaal (Duitsland)
Herkeuren uit Nederland

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1468.A (B543/32)

3101 De vorm van het meesterteken lag in bepaalde periodes vast, maar veranderde ook af en toe. Zo moest de edelsmid in onze gewesten een ruitvormig meesterteken gebruiken tijdens de Franse periode (1798-1814). Vanaf 1942 wordt in België een tonvormig meesterteken voorgeschreven.

Voor de echte expert: Herken jij het jongste voorwerp?

-- **Koffielepel**

Maurice-Joseph Evrard, Bergen, 1798-1809
Keurkamerteken: Mannenhoofd met 34 (Bergen, 1798-1809)
Meestermerk: E onder drie punten en boven één punt in ruit (Bergen)
Gehaltemerk: Haan met cijfer 2 in liggende achthoek (Franse departementen)
Eigenaarsinitialen: I.I.P

Collectie DIVA, S2006/25

-- **Borstspeld**

Mies De Wilde, Dilbeek, 1959
Meestermerk: Monogram DW in ton
Gehaltemerk: A925 in liggende ovaal (België, 1942-heden)

Collectie DIVA, S60/62

3102 Voor de echte expert: Vind jij terug wie mij gemaakt heeft? Je kan het opzoeken in het onderdeel meestermerk in lade 3114.

-- **Koffielepel**

J.F. Hendrickx, Antwerpen, 1845-1867
Meestermerk: H onder gekruist bestek in rechthoek
Waarborgmerk: Zwaardje in uitgesneden omlijsting (België, 1832-1869)
Initialen: MF.

Collectie DIVA, S81/7a1

-- **Boekslot**

Jean Michel Anthony, Antwerpen, 1832-1862
Meestermerk: A tussen twee punten in zeshoek (Antwerpen, 1821-1860)
Waarborgmerk: Zwaardje in uitgesneden omlijsting (België, 1832-1869)

Collectie DIVA, S1748a

3128 Jaarmerk

Een jaarmerk vertelt je wanneer een voorwerp gekeurd of gecontroleerd werd. Het kan een jaarletter of jaarcijfer zijn. In tegenstelling tot andere landen waar het gebruik van jaarletters nog voorkomt, werd dit in de Zuidelijke Nederlanden tot 1798 toegepast.

Stadskeur, keurkamermerk, waarborgmerk

Stadskeur, keurkamermerk of waarborgmerk vertellen je waar en wanneer een object gecontroleerd en indirect ook waar het vervaardigd werd. Controleurs in de Zuidelijke Nederlanden gebruikten stadskeuren, zoals op dit voorwerp, tot 1798.

Huismerk, alliantiewapens of initialen

Op bepaalde voorwerpen ontdek je merken of symbolen die in opdracht van de klant werden aangebracht. De klant toonde op die manier dat het stuk van hem of haar is. B.W. is een voorbeeld van eigenaarsinitialen.

-- Lepel

Meester met Zespuntster II, Antwerpen, 1737-1738
Zilver
Meestermerk: Zespuntster II in uitgesneden omlijsting
Jaarmerk: Gekroonde L (Antwerpen, 1737-1738)
Stads-, keurkamer-, staats- of waarborgmerk: Gekroonde hand (Antwerpen)
Eigenaarsinitialen: B.W.

Collectie DIVA, S93/20A

3129 **Gehaltemerk**

Het gehaltemerk vertelt je iets over de samenstelling van de legering van het edelmetaal. Je kan eruit afleiden hoeveel deeltjes goud, zilver of platina minimaal voorkomen in de legering.

Meestermerk

Het meestermerk vertelt je wie een zilveren of gouden voorwerp maakte. De edelsmid brengt het op de meeste objecten aan die in zijn atelier vervaardigd zijn.

-- **Lepel *Baguette uni N° 12***

Delheid Frères, Brussel, 1875-1900
Zilver
Meestermerk: D onder slang in rechthoek
Gehaltemerk: Gotische A met 2 rechtsboven in achthoek (België, 1869-1942)

Collectie DIVA, S94/12A (Schenking Martine D'Haeseleer)

3130 Merktekens vind je zowel op zilveren als gouden voorwerpen terug. Elk edelmetaal kan je herkennen aan eigen merktekens.

Word een expert: Ontdek het verschil tussen de merktekens.

De reglementering in het merkensysteem is niet universeel en kan van land tot land verschillen. Zo moet er op elk voorwerp vervaardigd in Nederland of Groot-Brittannië een jaarmerk worden afgeslagen. In België is dit sinds 1798 niet meer van toepassing.

Word een expert: Vind jij het jaarmerk?

-- **Halsketting**

Meester MG, Antwerpen, 1751
Goud
Meestermerk: Monogram MG in rechthoek
Stadskeur: Gekroonde hand (Antwerpen, 1751)
Jaarmerk: Gekroonde 51 (Antwerpen, 1751)

Collectie Sint-Willibrorduskerk Antwerpen, B503/1

-- **Mantelhaak**

Meester D, België, 1815-1832
Zilver
Meestermerk: D onder passer in vierkant
Waarborgmerk: Lauriertakje in uitgesneden omlijsting (België, 1815-1832)

Collectie DIVA, S1340b

-- **Mosterdlepel**

John Round & Son Ltd., Sheffield, 1898-1899
Zilver
Jaarmerk: F in achthoek (Sheffield, 1898-1899)
Stadskeur: Leeuw in achthoek (Sheffield, 1898-1899)
Waarborgmerk: Kroon in achthoek (Sheffield, 1898-1899)
Meestermerk: JR in ovale rand

Collectie DIVA, S2005/100 (Schenking Albert en Cecile Maesen)

-- **Mosterdlepel**

Paul Wouters, Brussel, 1833-1846
Zilver
Waarborgmerk: Zwaardje in uitgesneden omlijsting (België, 1832-1869)
Meestermerk: W in cirkel of slang in vierkant (Schenking Albert en Cecile Maesen)

Collectie DIVA, S2005/86 (Schenking Albert en Cecile Maesen)

3139 Zilver- en goudlegering

Edele metalen zoals zilver en goud zijn in zuivere vorm buigzamer dan je misschien denkt. Met een vork van puur zilver kan je bijvoorbeeld niet goed prikken. Door zilver of goud te smelten en te mengen met één of meerdere andere metalen – een legering – wordt het geheel sterker en krasbestendiger. Zo kan je zilver en goud goed gebruiken voor juwelen of andere voorwerpen.

De meest voorkomende zilverlegering is 925/1000. Dit wordt ook wel het eerste gehalte genoemd. Je kent het misschien wel onder de naam *sterling* zilver. Ontdek in de lade hieronder de meest voorkomende legeringen.

HET BOUDOIR

OOGVERBLINDENDE JUWEELMODE

Beeld je in dat je uitgenodigd bent voor een feestelijk diner. Voor je aan tafel gaat, kan je je opfrissen en iets moois aantrekken in het boudoir. In één van de vitrines zie je zilveren objecten waarmee mannen of vrouwen vroeger hun 'toilet maakten'. Als laatste stap nog de accessoires: een outfit was en is niet compleet zonder de juiste juwelen. Ze laten je schitteren en je laat zien dat je op de hoogte bent van de laatste mode.

Net als de mode zijn juwelen onderhevig aan trends. Ontdek in de vitrines de ontwikkelingen in juweelontwerp en gebruikte materialen doorheen de tijd. In elke vitrine staat een andere stijlevolutie en tijdsperiode centraal. Welke juwelen zie je liever? Die van Belgische ontwerpers zoals Henry Van de Velde of het huis Wolfers Frères, of eerder de ontwerpen van internationale juwelenhuizen zoals Cartier? Vergeet ook zeker de hedendaagse ontwerpers niet en de genomineerden voor de HRD-Awards, een internationale wedstrijd voor vernieuwende juweelontwerpen met diamant en andere edelstenen.

Droom weg bij de fonkelende kostbaarheden en 'maak je toilet'. Daal daarna af naar de *Eetkamer*.

19DE EEUW

In de 19de eeuw bepaalden vooral koninginnen, prinsessen en adellijke dames de juweelmode. Zij droegen hun fonkelende diamantjuwelen volgens etiquetteregels en op gepaste momenten. Grote diamanten broches pasten perfect bij de diepe decolletés van de avondjaponnen.

Planten en dieren waren een belangrijke inspiratiebron voor 19de-eeuwse juweelontwerpers. Ze wilden bloemen, bladeren en dieren zo realistisch mogelijk vormgeven. Door bloemen te monteren op een veer – *en tremblant* – bewegen ze mee met de draagster en fonkelen de diamanten extra in het kaarslicht.

Veel 19de-eeuwse juwelen zijn multifunctioneel. Zo kan één grote broche bestaan uit meerdere kleine broches of kan je een tiara (kroon) opsplitsen tot meerdere kleine juwelen. Dit gaf vrouwen de gelegenheid om hun waardevolle diamanten vaker te dragen.

3.01 **Oorhangers**

Joseph Germain Dutalis, Brussel, 1815-1832
Goud, citrien

Collectie DIVA, S2013/14

3.02 ★ **Ring Leopold I geschonken aan Gerard Waefelaer**

Jean Baptiste Dees, Brussel, 1835
Goud, zilver, email, diamanten

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/10/1

-- **Armband**

Charles Jacques Buls, Brussel, 1869
Goud, email, parels, diamanten in roosslijpsel

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/23/1

3.03 ★ **Broche *en tremblant***

Oscar Massin, Parijs, ca. 1878
Zilver, goud

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/24/1

3.04 **Demi-parure bestaande uit broche en oorhangers**

Arthur Dufour, Brussel, 1869-1877
Zilver, saffier, parels, goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/8/1-3

3.05 **Tiara met zeven waaiervormige motieven**

Vermoedelijk Groot-Brittannië, 1830-1860
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel en oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, S88/38

3.06 **Parure bestaande uit tiara/armband en drie broches**

België, 1832-1869
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel, Amsterdams roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/36/1-4

3.07 **Armband/Collier**

Frankrijk, ca. 1860
Goud, email, robijn, diamanten in oud mijnslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK99/4

3.08 **Takbroche met bloemen en bloesemtakken**

Vermoedelijk België, ca. 1850
Goud, zilver, diamanten in oud mijnslijpsel, roosslijpsel en modern geslepen diamant

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1943 (B543/33)

-- **Takbroche in de vorm van een viooltje *en tremblant***

België, ca. 1870
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1944 (B543/34)

-- **Takbroche met centrale bloem *en tremblant***

Europa, ca. 1850
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1946 (B543/35)

3.09 **Bloembroche met korenbloem *en tremblant***

Europa, ca. 1850
Goud, zilver, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/2

-- **Bloembroche *en tremblant***

Nederland, ca. 1850
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/7

-- **Bloembroche *en tremblant***

België, ca. 1850
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/27

-- **Bloembroche**

Europa, 1850-1900
Goud, zilver, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/32

3.10 **Maansikkelvormige broche**

Edouard Bourdon, Gent, 1880-1890
Goud, zilver, diamanten in oud Europeesslijpsel en roosslijpsel

Bruikleen Sint-Pancratiuskerk Ranst, B521/1

-- **Sterbroche**

Nederland, 1853-1906
Zilver, goud, diamanten in Amsterdams roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK02/21A

-- **Twee sterbroches**

Europa, ca. 1880
Witgoud, zilver, roodgoud, diamanten in oud Europees slijpsel

Bruikleen Cathérine Rochtus, B549/1

3.11 **Broche met email**

Europa, ca. 1870
Goud, email, parels, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/35

3.12 Klimop takbroche

Vermoedelijk Groot-Brittannië, ca. 1865
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, DMK97/1

3.13 Ring

Oost-Europa, 1825-1875
Goud, zilver, smaragd, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK98/3

BELLE ÉPOQUE (CA. 1880 - CA. 1910)

Tijdens de belle époque waren diamantjuwelen niet meer uitsluitend het privilege van vorstinnen en adellijke vrouwen. Nieuwe rijken – zoals industriëlen of investeerders uit de Verenigde Staten – werden belangrijke klanten van de Parijse *haute joaillerie*. Daarnaast drukten theateractrices en courtisanes hun stempel op de juweelmode. Zij belichaamden het toenmalige vrouwbeeld van de *femme fatale*.

De verfijning en de delicate structuur van de juwelen uit de belle époque waren ongezien. Door de nieuwe toepassing van platina konden *guirlandes* (bloemenslingers), bloemen en strikken heel fijn uitgevoerd worden. Platina is sterker en lichter dan zilver en goud en daardoor zeer geschikt voor de productie van fijne juwelen.

Dasspelden werden door modieuze heren in de 19de eeuw gedragen om hun kravat (geknoopte halsdoek) op zijn plaats te houden. Oorspronkelijk droegen mannen uit de hoogste klassen deze kravatten en dasspelden. Zij lieten hun spelden vaak in opdracht maken in goud en edelstenen. Later volgde ook de middenklasse en werden de dasspelden in grotere hoeveelheden geproduceerd in allerlei fantasierijke ontwerpen, gemaakt van (iets) minder kostbare materialen.

3.14 Armband met zwanenmotief

Vermoedelijk Duitsland, 1850-1870
Goud, zilver, robijn, saffier, diamanten in oud mijnslijpsel

Bruikleen Cathérine Rochtus, B549/2

3.15 Diadeem

Oostenrijk, ca. 1910
Zilver, goud, parels, diamanten in oud mijnslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK93/2

3.16 Hanger/broche en collier

Europa, 1900-1910 en 1960-1970 (sluiting collier)
Platina, parels, diamanten in oud mijnslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK01/3

3.17 Rivière

Groot-Brittannië, ca. 1880
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel, markiesslijpsel en peerslijpsel

Collectie DIVA, DMK00/11

3.18 Dasspeld met vlieg

Meester R, België, 1832-1869
Goud, lapis lazuli, diamant, email

Collectie DIVA, S2017/9/1

-- Dasspeld met slang

Meester P, België, 1832-1869
Goud, saffier, diamant

Collectie DIVA, S2017/8/1

-- Dasspeld met jockeypet

Meester P, België, 1832-1869
Goud, jaspis, robijn

Collectie DIVA, S2017/7/1

-- Dasspeld

Henry Van de Velde, Brussel, 1899
Zilver, saffier

Collectie DIVA, S2017/5

3.19 Collier

Emile Anthony, Antwerpen, 1880-1890 (collier) en Emile Anthony & Wolfers Frères, Antwerpen, 1897-1905 (etui)
Goud, zilver, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Anna-ten-Drieënkerk Antwerpen, B517/1/1

3.20 Tiara met vleugels

Edmond Lecas, Parijs, 1890-1920 en Jean Baptiste Bonnavera, Lyon, 1919-1934
Zilver, goud, roodgoud, diamanten in oud mijnslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK00/7

3.21 Collier met etui

Vermoedelijk Lacloche Frères, Parijs, 1900-1910
Platina, diamanten in oud mijnslijpsel, roosslijpsel, achtkantslijpsel en peerslijpsel

Collectie DIVA, DMK05/2

3.22 Rivière

Vermoedelijk België, ca. 1850
Goud, zilver, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/26

3.23 Collier/Broche

Albert Ruys-Ramboux, Antwerpen, 1895-1910
Goud, zilver, platina, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK09/2/1

3.24 Hanger met strikmotieven

Europa, 1850-1900
Platina, zilver, goud, smaragd, parels, diamanten in Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, S87/120

3.25 Hanger/Broche

Maison Simonet-Deanscutter, Brussel, ca. 1910
Goud, platina, parels, diamanten in oud mijnslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK08/1/1

3.26 Paar oorhangers

Europa, ca. 1830
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/36/6-7

ART DECO (1920-1940)

De toonaangevende kunststroming in de periode 1920 tot 1940 was de art deco, vernoemd naar de *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels*

Modernes van 1925 in Parijs. Deze stijl herken je aan de voorliefde voor geometrie, contrasterend kleurgebruik of juist zwart-wit. De art deco beïnvloedde verschillende kunstuitingen waaronder ook het juweelontwerp.

Het nieuwe uiterlijk van de moderne vrouw leende zich goed voor een uitgebreid assortiment aan juwelen. Haar stijl smukte ze net als vroeger op met broches of nu ook met *sautoirs (*zeer lange colliers). Bandeau diademen pasten dan weer goed bij haar korte, jongensachtige coupe.

Briljantgeslepen diamanten werden afgewisseld met nieuwe geometrische slijpvormen in bijna onzichtbare platinazettingen. Antwerpen was op dat moment hét diamantslijperscentrum bij uitstek en zorgde voor de bevoorrading van de internationale juwelenhuizen.

3.28 Hanger

Jacques Robert Debaus, Brussel, 1930-1939 in opdracht van architect Pierre Verbruggen
Zilver, kwarts

Collectie DIVA, S2018/1

3.29 Dubbele clip

Vermoedelijk België, 1942-1950 of Europa 1940-1950
Platina, robijnen, diamanten in briljantslijpsel en achtkantslijpsel

Collectie DIVA, S92/10

3.30 Broche in knoopmotief

Europa, 1940-1960
Goud, synthetische robijnen, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, S89/1

-- Broche met strikmotief

België, 1942-1960
Goud, synthetische robijnen, diamanten in achtkantslijpsel

Collectie DIVA, S89/2

3.31 Broche boeket met lintmotief

Charles Habib, Antwerpen, 1942-1961
Goud, synthetische robijnen, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, S89/3

3.32 Clip

Maurice Massaux, Antwerpen, ca. 1935 (ontwerp) en Emile Anthony & Wolfers Frères, Antwerpen, 1942-1956
Platina, witgoud, diamanten in briljantslijpsel en achtkantslijpsel

Collectie DIVA, S89/15

-- Clip

Wolfers Frères, Brussel, 1938 (ontwerp) en 1942-1960 (productie)
Platina, diamanten in markiesslijpsel en briljantslijpsel

Collectie DIVA, S89/14

3.33 Armband

Ernest & Robert Altenloh, Brussel, ca. 1929-1930
Platina, diamanten in oud Europees slijpsel en achtkantslijpsel

Collectie DIVA, S2022/3

3.34 Veelkleurige broche met bloemmotieven

Ontwerp Boucheron, Parijs, 1923-1925
Goud, witgoud, platina, malachiet, lapis lazuli, koraal, nefriet, jaspis, diamanten in vierkantslijpsel en oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, DMK03/1

3.35 Broche

Liboire Sauvage, Gent, ca.1925-1931
Platina, diamanten in briljantslijpsel

Collectie DIVA, S2020/7/1

3.36 Boonvormige hanger met sleutel

Cartier Parijs, Parijs, 1920
Platina, goud, diamanten in briljantslijpsel en achtkantslijpsel

Collectie DIVA, DMK95/1

3.37 Broche

Vermoedelijk België, ca. 1930
Platina, synthetische saffieren, diamanten in oud mijnslijpsel, briljantslijpsel en achtkantslijpsel

Collectie DIVA, S2018/11 (Legaat Gilberte Ghesquière)

HEDENDAAGS: 1950 - VANDAAG

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het sociale klimaat en liepen mensen niet graag met hun rijkdom te koop. Juwelen werden vaker gemaakt van geelgoud, goedkopere en onalledaagse materialen. Dit gaf ontwerpers een grotere vrijheid, omdat deze juwelen een minder grote investering waren en vaak specifiek ontworpen werden voor het moment. Deze tendens leidde tot expressieve en artistieke juwelen, waarbij het ontwerp belangrijker werd dan de waarde van de gebruikte materialen. De drager kon hiermee ook zijn of haar persoonlijkheid beter benadrukken.

Vernieuwend en revolutionair is de breuk met de traditie binnen het juwelenvak. Juweelontwerpers vandaag beschouwen zichzelf als kunstenaars en hun creaties als een autonome kunstvorm: juwelen als draagbare kunst. Zo creëren ze radicale ontwerpen die anders zijn dan ooit tevoren.

3.39 Oorbellen *Birds of Feather*

Reema Shah, Antwerpen, ca. 2007
Goud, robijn, smaragd, diamanten in briljantslijpsel

Bruikleen Kapriss (Reema Shah), B572/1

3.40 Parure *La Dame aux Camelias*

Asako Ohtsuki, Japan, 2007
Goud, witgoud, parels, diamanten in briljantslijpsel

Bruikleen Intralcor, B535/4

3.41 Variabele *knex* ring

Charlotte Goyvaerts, België, 2005
Zilver, diamanten in briljantslijpsel

Bruikleen Charlotte Goyvaerts, B527/1

3.42 **Collier *Happy Couple***
Simonne Muylaert-Hofman, Westkapelle, 2000
Goud, keien, edelstenen, lapis lazuli, carneool, toermalijn, koraal, robijn, opaal, citrien, diamanten in briljantslijpsel
Collectie DIVA, S2017/2/1

3.43 **Hanger *Cavalier I***
Pierre Caille, Linkebeek, 1968
Zilver
Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/15

-- **Hanger *Signal de l'autoroute d'Ostende***
Jacques Moeschal, Brussel, 1972
Goud
Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/18

-- **Hanger *Astronaut II***
Paul Van Hoeydonck, Wijnegem, 1972
Goud, barnsteen
Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/17

-- **Broche**
Kurt Lewy, Brussel, 1955
Zilver, email
Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/21

3.44 **Broche**
Wolfers Frères, Brussel, 1970-1984
Goud, bergkristal, citrien, gecultiveerde parel
Collectie DIVA, S2021/27

-- **Demi-parure**
Wolfers Frères, Brussel, ca. 1960
Goud, witgoud, smaragd, diamanten in briljantslijpsel en achtkantslijpsel
Collectie DIVA, DMK98/1-2

3.45 **Hanger *Luisterlijk cirkelbed***
Octave Landuyt, Gent, 1976
Ivoor, goud, tijgeroog, agaat, opaal
Collectie Koning Boudewijnstichting, B512/26/2

3.46 Collier

Christophe De Ranter, Kapellen, 1998
Zilver, diamanten in briljantslijpsel

Collectie DIVA, DMK01/1

3.47 Hanger met collier

Claude Wesel, Waterloo, 2001-2002
Goud, hars, diamant in briljantslijpsel

Collectie DIVA, DMK01/7

-- Broche of hanger *3436*

Claude Wesel, Brussel, 1977
Goud

Collectie DIVA, S2018/10 (Legaat Gilberte Ghesquière)

3.48 Collier

Thierry Bontridder, België, specifieke datering onbekend
Goud, diamanten in briljantslijpsel

Collectie Thierry Bontridder, B538/1

3.49 Collier *Torque*

Emile Souply, Drogenbos, 1965
Zilver, chroomlegering

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/16

3.50 Vijf juwelen

Jean Lemmens, Berchem, 1999
Bladgoud, haar, keramisch poeder, urushi

Collectie DIVA, S2018/9/1-5 (Schenking Marjan Unger)

TOILET MAKEN

Je klaarmaken voor een diner of avond uit, het is van alle tijden. Tegenwoordig nemen we een douche, gebruiken we deodorant, parfum, make-up en kleden we ons vrij informeel. Vroeger zag 'je toilet maken' er anders uit.

Een goede hygiëne was niet vanzelfsprekend voor iedere laag van de bevolking en warm stromend water bestond nog niet. De elite wilde zich onderscheiden door een frisse verschijning. Ze wasten zich met behulp van een lampetkan en een waskom, trokken schone kleren aan die pasten bij het moment van de

dag en gebruikten geurwater of parfum. Zichtbare make-up was ongepast in de 18de en 19de eeuw. Naar het voorbeeld van het Franse hof werd er wel poeder *en rouge* (blush) gebruikt.

In deze vitrine ontdek je de doosjes en voorwerpen die de 18de en 19de-eeuwse elite gebruikte om zich klaar te maken.

3.52 Lampetstel

Jacques-Philippe I Levieux, Bergen, 1713-1714
Zilver

Collectie DIVA, S75/78 (Legaat Pierre Lunden)

3.53 Toiletdoos

Paulus Chifflé, Brugge, 1726-1729
Zilver

Collectie DIVA, S75/38 (Legaat Pierre Lunden)

3.54 Zeepdoos

Jacques-Philippe I Levieux, Bergen, 1708-1709
Zilver, goud

Collectie DIVA, S75/81 (Legaat Pierre Lunden)

3.55 Paar toiletdozen en schaal

Ludovicus Petrus Dellevaux, Gent, ca. 1710 en Jan Baptist Galle, Gent, 1709-1710
Zilver

Collectie DIVA, S75/59 (Legaat Pierre Lunden)

3.56 – 3.63 Toiletservies

Collectie Vlaamse Gemeenschap, B501/3/1-11

3.56 + 3.62 Twee paar dozen

Daniel Pijlemans, Brussel, 1713-1717
Zilver

3.57 Schaal, zgn. Gantière of handschoenblad

Daniel Pijlemans, Brussels, 1713-1717 (?)
Zilver

3.58 Beker

Meester FT (Franciscus T'Serstevens?) Brussel, 1676/1677-1679 of 1681-1682
Zilver

3.59 Bekken

Daniel Pijlemans, Brussel, 1713-1717
Zilver

3.60 Spiegel

Meester met zeilschip, Brussel, (1711-1713 of) 1717-1725
Zilver

3.61 Paar borstels

Daniel Pijlemans, Brussel, 1711-1713
Zilver, hout, papier, haar

3.63 Grote doos op pootjes

Cornelius II van Eesbeeck, Brussel, 1711-1713
Zilver

3.64 Armband *Boules des deux côtes d'un carré*

Pol Bury (ontwerp), GEM Montebello (productie), Milaan, 1968
Goud

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/28

DE EETKAMER

AAN TAFEL!

Een feestelijk gedekte tafel is van alle tijden. Ontdek hoe de tafel bij welgestelden in Europa werd gedekt, van de 16de eeuw tot vandaag.

Al in de 16de eeuw werd het eten opgediend in houten of aardewerken kommetjes, op een tinnen of houten *teljoor* (snijplankje). Je at met je vingers, lepels en meestal een prikmes.

In de 17de eeuw kreeg iedereen een eigen bord uit aardewerk, tin, porselein of zilver. Edelen en rijke burgers aten met vork, lepel en mes. Dankzij de internationale handel verscheen er ook Chinees porselein en Venetiaans glas op tafel.

Naar voorbeeld van het Franse hof kwam er in de 18de eeuw een overdaad aan gerechten tegelijkertijd op tafel: *service à la française*. In de 19de eeuw deed de *service à la russe* zijn intrede: verschillende gangen volgden elkaar met voor ieder gerecht een ander bestek.

Tijdens de industriële revolutie werd tafelzilver op grote schaal vervaardigd en verzilverd. Hierdoor werd het toegankelijker voor een breed publiek.

In de loop van de 20ste eeuw aten mensen steeds meer buitenshuis. Ze investeerden minder in zilver en servies, maar voor feestelijke gelegenheden werd de tafel rijkelijk gedekt en het (familie)zilver opgepoetst.

De belangstelling voor mooi bestek en servies herleefde tijdens de *coronalockdowns*. Hedendaagse zilversmeden of ontwerpers zoeken in hun design de grens op tussen gebruiks- en kunstvoorwerp.

Smaakt het naar meer? Schuif dan mee aan tafel bij onze gastheren en -dames op de schermen.

1500-1650

In de 16de eeuw stonden alle gerechten samen op tafel en nog tot ver in de 17de eeuw bracht iedereen aan tafel zijn eigen bestek mee. Met een prikmes, of later een prikvork, legde je een portie vlees op je *teljoor*, een snijplankje uit tin of hout. Daarna at je met je vingers. Vloeibaar eten zoals pap of soep slurpte of lepelde je met een vuistlepel uit een kom in tin, aardewerk of majolica (aardewerk met decoratie), die je ook moest delen.

De eerste vorken met drie tanden deden hun intrede aan tafel vanaf het einde van de 16de eeuw. Ze waren multifunctioneel: je kon ze inklappen, ze hadden een lepelblad én een tandenstoker in de steel.

In diezelfde tijd verscheen het tinnen eetbord met een brede opstaande rand op tafel. In welgestelde kringen maakte tin later plaats voor onder andere faience (aardewerk met wit tinglazuur). Eetborden in faience waren eenvoudiger schoon te maken en dus hygiënischer.

4.01 **Voorsnijmes**

16de eeuw
Hout, ijzer

Collectie DIVA, S1990

4.02 **Teljoor**

16de eeuw
Tin

Collectie DIVA, S71/65
(Schenking Pierre Solvay)

4.03 **Pul of kruikje**

Siegburg, 1550-1625 (steengoed) en Meester IO, Antwerpen, 17de eeuw (tin)
Tin, steengoed

Collectie DIVA, S75/134 (Legaat Pierre Lunden)

4.04 **Lepel**

Meester FP, Zuidelijke Nederlanden, 1600-1650
Tin

Collectie DIVA, S71/68
(Schenking Pierre Solvay)

-- **Lepel**

Meester AG, Zuidelijke Nederlanden, 1600-1650
Tin

Collectie DIVA, S71/70
(Schenking Pierre Solvay)

-- **Lepel**
Daniël I Dor, Antwerpen, 1584-1647
Tin
Collectie DIVA, S71/71 (Schenking Pierre Solvay)

4.05 **Kom met handvat**
Antwerpen, 1650-1710
Aardewerk
Collectie DIVA, S87/29

4.06 **Bruidsbestek**
Vermoedelijk Antwerpen, ca. 1600
Zilver, staal
Collectie MAS, collectie Toegepaste Kunsten en Geschiedenis (Vleeshuis), B504/32

4.07 **Bord**
Meester WS, Mechelen, ca. 1580-1620
Tin
Collectie DIVA, S66/3

4.08 **Mes**
15de eeuw
IJzer, koper
Collectie DIVA, S71/51 (Schenking Pierre Solvay)

4.09 **Mes**
Vlaanderen, 1450-1550
Hout, koper, ijzer
Collectie DIVA, S71/16 (Schenking Pierre Solvay)

-- **Mes**
Vlaanderen, 1450-1550
Hout, koper, ijzer
Collectie DIVA, S71/30 (Schenking Pierre Solvay)

4.10 **Plooivork met lepelbak**
Meester met twee-orenkannetje, Antwerpen, 1611-1612
Zilver
Collectie museum Mayer van den Bergh, MMB.0488 (B565/4)

4.11 **Lepel met initialen**
Meester met lopende vos, Antwerpen, 1631-1632
Zilver
Bruikleen Gasthuiszusters Lier, B566/4

4.12 **Schaal**
Antwerpen, 1480-1520
Tin
Collectie DIVA, S80/3

4.13 Bord

Antwerpen, 1650-1710
Aardewerk

Collectie DIVA, S87/15

4.14 Mes en vork

Duitsland, ca. 1700
Koper, ivoor, hout, ijzer

Collectie DIVA, S5490

4.15 Mes

Nederlanden, ca. 1650
Koper, ijzer, email

Collectie DIVA, S1995

-- Mes

Nederlanden, 1650-1700
IJzer, koper, email

Collectie DIVA, S1999

4.16 Schenkkan met deksel

Meester GI of IG,
Antwerpen, 1722-1723
(zilver)
Glas, zilver

Collectie DIVA, S98/13
(Schenking Maurice Everaet)

4.17 Beker

Meester met pijl,
Antwerpen, 1602-1608
Zilver

Collectie DIVA, S55/27

4.18 Kruikje

Wallonië, 1600-
1620 (steengoed) en
Antwerpen, 17de eeuw
(tin)
Steengoed, tin

Collectie DIVA, S60/65

4.19 Roemer

Zuidelijke Nederlanden,
1640-1680
Glas

Collectie DIVA, S89/91

4.20 Kruik *Enghalskanne*

Westerwald, 1650-1700
Steengoed

Collectie DIVA, S91/16

TAFELMANIEREN

In de loop van de 16de en 17de eeuw kregen tafelmanieren steeds meer aandacht bij verschillende lagen van de bevolking. Er verschenen ook speciale boekjes over tafeletiquette. Zo beschreef de humanist Erasmus in 1530 in zijn *De civilitate morum puerilium (Over goede manieren bij kinderen)* hoe kinderen zich aan tafel moesten gedragen. Ze mochten niet op hun eten blazen, hun vingers niet in het eten

steken en hun ellebogen niet op tafel laten rusten. Veel van die tafelmanieren gelden nog altijd.

Net zoals vandaag mocht je vroeger bij officiële gelegenheden niet kiezen waar je plaatsnam aan tafel. Je moest rekening houden met de tafelhiërarchie. De gastheer en de belangrijkste genodigden zaten in het midden, de andere gasten kregen een plaats toegewezen.

1650-1750

Bij de adel en rijke burgers werd de tafel gedekt met zilveren eetborden en ander tafelgerei. Iedereen had zijn eigen kom. Glazen stonden niet op tafel, maar werden gevuld aangereikt. Let ook op de zoutvaten. Het 'witte goud' was kostbaar en essentieel om levensmiddelen te conserveren. Het zoutvat stond dan ook naast de belangrijkste persoon aan tafel.

Tafelkandelaars waren een belangrijke lichtbron. Het kaarslicht liet de diamantjuwelen schitteren tijdens de diners.

Op het *dressoor* (buffetkast) stond pronkgerei van zilver, tin en glas uitgestald. Kostbaar vaatwerk – zoals de lampetkan (waterkan) achter je en een wasbekken – stond ofwel op het *dressoor* of het werd erin opgeborgen. Dienaars kwamen rond met kan en wasbekken zodat de tafelgasten hun kleverige vingers konden wassen. Dit gebruik bleef bestaan tot in de 18de eeuw. Daarna kreeg het lampetstel een nieuwe bestemming in de slaapkamer, voor het kattenwasje 's morgens en 's avonds.

4.21 Lampetkan

Meester met passer en hoefijzer, Antwerpen, 1656-1657
Zilver

Collectie DIVA, S76/21

4.22 Ecuelle met deksel

Petrus van Eesbeeck, Brussel, 1717-1725
Zilver

Collectie DIVA, S75/51 (Legaat Pierre Lunden)

4.23 Paar zoutvaatjes

Meester D, Luik, 1712-1713
Zilver

Collectie DIVA, S75/71 (Legaat Pierre Lunden)

4.24 Lepel

Meester met peer met twee blaadjes, Antwerpen, 1664-1665
Zilver

Collectie DIVA, S75/7 (Legaat Pierre Lunden)

4.25 Bord

Jan Baptist I Buijsens, Antwerpen, 1714-1715
Zilver

Collectie DIVA, S94/3

4.26 Paar tafelkandelaars ★

Brussel, 1687-1688 en 1689-1690
Zilver

Collectie DIVA, S75/44 (Legaat Pierre Lunden)

18DE-EEUWS VAKMANSCHAP

Karel van Lotharingen, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden, had een bijzondere interesse voor nieuwe technieken en materialen. In zijn paleis in Tervuren liet hij speciale ateliers inrichten en begon hij zelfs een porseleinfabriek. De Duitse porseleinschilder, Georg Christoph Lindemann, kreeg de leiding over de fabriek en maakte dit bijzondere porseleinen bord. De koffiekan is gemaakt door hofleverancier Jacob Frans van der Donck.

Een zilveren thee- of koffieservies werd vanaf 1750 een belangrijk statussymbool. Thuis koffie en thee serveren groeide uit tot een sociaal ritueel in vooraanstaande kringen. De theekransjes boden de gastvrouw en gastheer de kans om te pronken met de kostbare dranken, hun luxueuze servies en modieuze interieur.

De strooibus is gemaakt door Leonard Joseph Ferrier. Hij lijkt opengewerkt maar is eigenlijk gegoten volgens Ferriers eigen methode. Een knap staaltje vakmanschap.

4.27 Strooibus

Leonard Joseph Ferrier, Antwerpen, 1765
Zilver

Collectie DIVA, S2019/1

4.28 Koffiekan

Jacob Frans van der Donck, Brussel, 1769
Zilver, hout

Collectie DIVA, S75/56 (Legaat Pierre Lunden)

4.29 Bord

Georg Christoph Lindemann, Tervuren, 1770-1780
Porselein

Collectie DIVA, S87/58 (Legaat Henricus Reniers)

18DE EEUW

Op de feesttafel stonden terrines, mosterdpotten, zoutvaatjes, olie- en azijnstellen en suikerstrooiers. De tafel werd bij voorkeur gedekt met kleurrijke porseleinen eetserviezen. De vork kreeg zijn vierde tand en het bestek kreeg een vaste plaats op tafel, namelijk naast het bord.

Bij diners werden verschillende gerechten tegelijkertijd geserveerd. Dit werd (wel pas vanaf de 19de eeuw) *service à la française* genoemd, naar het voorbeeld van het Franse hof. De terrine deed haar intrede voor het serveren van ragout of soep. Deze gerechten werden vanaf dat moment opgeschept in diepe soepborden, zoals we ze vandaag nog kennen.

4.30 Terrine op schotel ★

Antoon de Raedt, Mechelen, 1765-1766
Zilver

Collectie DIVA, S75/77 (Legaat Pierre Lunden)

4.31 Ragoutlepel

Jan Baptist I Verberckt, Antwerpen, 1790
Zilver

Collectie DIVA, S94/16 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

4.32 Strooibus en mosterdpot

Antoon Spillemaeckers, Antwerpen, 1774
Zilver

Collectie DIVA, S75/17 (Legaat Pierre Lunden)

4.33 Olie- en azijnstel

Josephus Franciscus van der Borcht, Antwerpen, 1760
Zilver

Collectie DIVA, S94/24 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

4.34 Sauskom

André Joseph Petit, Antwerpen, 1787
Zilver

Collectie DIVA, S56/1

4.35 Paar zoutvaten

André Joseph Petit, Antwerpen, 1786
Zilver, glas

Collectie DIVA, S75/26 (Legaat Pierre Lunden)

4.36 Mosterdpot

André Joseph Petit, Antwerpen, 1795
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2005/15 (Schenking Albert & Cecile Maesen

4.37 Presenteerschaal

Michiel Verberckt, Antwerpen, 1775
Zilver

Collectie DIVA, S75/23 (Legaat Pierre Lunden)

4.38 Drinkglas

Groot-Brittannië, 1750-1800
Glas

Collectie DIVA, S89/96

4.39 Paar suikerstrooilepels

Jan Baptist I Verberckt, Antwerpen, 1786
Zilver

Collectie DIVA, S96/22A-B

4.40 Lepel en vork

Meester met Voorzienigheidsteken, Doornik, 1775
Zilver

Collectie DIVA, S2007/10 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

4.41 Soepbord en bord *à la mouche*

Doornik, 1775-1800 (soepbord), 1750-1800 (bord)
Porselein

Collectie DIVA, S91/26, S91/28

4.42 Mes

Bergen, 1778 (zilver) en Denis, Brussel, 19de eeuw (staal)
Zilver, staal

Collectie DIVA, S94/7a

4.43 Mes

Doornik, 18de eeuw (porselein) en België, 1900-1950 (zilver)
Porselein, zilver

Collectie DIVA, S91/35

4.44 Kurkentrekker

Josephus Franciscus van der Borcht, Antwerpen, 1774
Staal, zilver

Collectie DIVA, S2003/35

4.45 Demi-parure met etui

Frankrijk, 1780-1810
Goud, zilver, robijn, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, S2016/4

DE EMPIRESTIJL

De empirestijl van Napoleon Bonaparte zette aan het begin van de 19de eeuw de toon in een groot deel van Europa. De vrij strakke stijl herken je aan rechte lijnen, elementen uit de antieke oudheid en motieven uit het oude Egypte zoals palmbladeren en sfinxen.

Het likeurstel is een nieuw voorwerp aan het begin van de 19de eeuw en een typisch voorbeeld van deze stijl. Gevleugelde figuren versieren de pootjes. Op de centrale zuil prijkt het hoofd van Diana, de godin van de jacht. Zoete likeur, zoals muskaatwijn, kwam op tafel na de maaltijd. Deze drank had een hoger alcoholgehalte dan wijn. De karaffen werden in de vier openingen geplaatst, de glazen errond.

4.46 Olie- en azijnstel

Meester V onder punt (of A boven punt) in ruit, Antwerpen,
1798-1809
Zilver, glas

Collectie DIVA, S92/14

4.47 Paar ijsemmers

Joseph Germain Dutalis, Brussel, 1814-1831
Zilver

Collectie DIVA, S2000/2

4.48 Sauskom

Pierre Hendrickx, Brussel, 1815-1832
Zilver

Collectie DIVA, S2001/27

4.49 Mand

Pierre Joseph Jacques Tiberghien, Gent, 1798-1809
Zilver

Collectie DIVA, S2023/1

4.50 Suikerstrooilepel

Joannes Jacobus Coetermans, Antwerpen, 1821-1832
Zilver

Collectie DIVA, S89/10

4.51 Soepsleef

Meester R, Antwerpen, 1798-1809
Zilver

Collectie DIVA, S2006/4

4.52 Visspaan

Joseph Colette, Antwerpen, 1817-1832
Zilver, hout

Collectie DIVA, S95/13

4.53 Aspergetang

Brussel, 1798-1809
Zilver

Collectie DIVA, S2005/69 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

4.54 Punchlepel

Cornelis Volckerick, Antwerpen, 1823-1832
Zilver, hout

Collectie DIVA, S90/47

4.55 Punchlepel

Cornelis Volckerick, Antwerpen, 1823-1832
Zilver, hout

Collectie DIVA, S94/17 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

SERVICE À LA RUSSE

Een belangrijke verandering vanaf 1820 was het opdienen van gerechten ná elkaar in plaats van alles tegelijkertijd op tafel te plaatsen. Tafelgenoten kregen nu individuele porties van alle gerechten voorgeschoteld en dit in een welbepaalde volgorde. Dit was de *service à la russe*, genoemd naar de Russische ambassadeur die dit gebruik naar verluidt in Europa introduceerde.

De menukaart somde op welke gangen je mocht verwachten. Voor ieder gerecht bestond nu nieuw bestek, om te eten én op te dienen. Zo deed onder andere de aspergeschaal haar intrede met bijbehorende aspergetang.

CA. 1850

In de 19de eeuw verfijnde de eetcultuur en breidde het bestekassortiment verder uit. Voor ieder gerecht was er een apart bestek: van notenpeller, aardbeienschep tot fruit-, vis- en botermes. Messen rustten op messenleggers zodat het witte tafelkleed niet vies werd. Wist je als gast al die soorten bestek correct te gebruiken? Dan had je duidelijk verfijnde tafelmanieren. De aanschaf van een koffer met zilveren bestek was een investering om mee te pronken.

De vormgeving van het tafelzilver imiteerde historische stijlen zoals de rococo. Je herkent de neorococostijl aan drukke en asymmetrische composities. Schelpen, rotsen en water zie je vaak terug als motief.

Wetenschap en technologie stonden in deze eeuw niet stil. Dankzij de industriële vooruitgang kwam er goedkoper servies en in serie geproduceerd bestek op de markt. Door de uitvinding van elektrolyse kon bestek op grote schaal verzilverd worden.

4.56 Mosterdpot en strooibus

Rogerius Antonius Joannes Ceulemans, Antwerpen, 1844-1868
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2005/23 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

4.57 Olie- en azijnstel

Felix-Philippe Offermans, Antwerpen, 1839-1860
Zilver

Collectie DIVA, S94/26

4.58 Dienbestek: slavork, slalepel, visspaan, compotelepels, aardbeienschep, visvork

Vermoedelijk Edouard Ernie, Parijs, ca. 1880
Zilver, goud, been

Collectie DIVA, S93/3-6

4.59 Koffiekan

Frédéric & Auguste Dufour, Brussel, 1868-1874
Zilver, ivoor

Collectie DIVA, S97/1

ART NOUVEAU

Vanaf het einde van de 19de eeuw kwam de art nouveau in de mode. De stijl verbrak elke band met het verleden, vandaar de term *art nouveau*: nieuwe kunst. Binnen België nam Brussel het voortouw. Waar Victor Horta vooral naam maakte in de architectuur, genoot de firma Wolfers Frères groot aanzien in binnen- en buitenland voor hun zilver.

Florale motieven, Japanse versieringen en rocailles (schelpmotieven) uit de rococoperiode waren vaste ingrediënten van de art nouveau. De stijl streefde naar een *Gesamtkunstwerk*: architectuur, meubels en decoratie moesten één geheel vormen. Veel kunstenaars waren daarom werkzaam in meer dan één discipline. Zo was Henry Van de Velde kunstschilder, vormgever, ontwerper én architect. Hij maakte de sauskom die je hier ziet. Lijn en vorm waren voor hem belangrijker dan de functie.

Aan tafel kwam er meer plaats voor elegante tafeldecoratie, zoals jardinières met bloemstukken in.

4.60 Schaal op voet

Louis Wolfers père et fils, Brussel, 1890-1897
Zilver

Collectie DIVA, S96/32A

4.61 Jardinière *570 Esthétique*

Delheid Frères, Brussel, ca. 1900
Zilver, koper

Collectie DIVA, S2010/15

4.62 Koffielepel *Red Star Line*

Wolfers Frères, Brussel, ca. 1900
Zilver, email

Collectie DIVA, S2013/44

4.63 Strooibus

Daum Frères, Nancy, ca. 1892 (glas) en Delheid Frères, Brussel, 1892-1900 (zilver)
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2010/17

4.64 Karaf

Wolfers Frères, Foehr Eduard, 1897-1900
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2001/4

4.65 **Twee messenleggers *207 Moderne***

Wolfers Frères, Brussel, 1896-1934 naar ontwerp van Philippe Wolfers, Brussel, 1896-1903
Zilver

Collectie DIVA, S2003/21A-B (Schenking John Simmons)

4.66 **Sauskom**

★

Theodor Müller, Weimar en Koch & Bergfeld, Bremen, 1903 naar ontwerp van Henry Van de Velde, Weimar, 1902-1903
Zilver

Collectie DIVA, S97/17

4.67 **Hanger**

Léopold Van Strydonck, Brussel, ca. 1900
Goud, email, labradoriet, demantoiet, diamanten in oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, S87/39

4.68 **Parure gravin Vilain XIIII met etui**

Parijs, ca. 1810
Zilver, goud, amethist, diamant

Bruikleen Sint-Pieterskerk Bazel, B560/1

ART DECO

Na de Eerste Wereldoorlog kondigde zich een nieuwe tijd aan. De Franse verfijning moest plaatsmaken voor de Amerikaanse levensstijl. Nieuwe voorwerpen met een symmetrische en industriële esthetiek deden hun intrede en vormden een uitdaging voor ontwerpers. Zo waagde de firma Delheid Frères zich onder andere aan een zilveren cocktailshaker en een whiskybar.

4.69 **Terrine *Moderne Royal***

Maison Simonet-Deanscutter, Brussel, 1934-1935
Zilver, ivoor, goud

Collectie DIVA, S2014/3

4.70 **Olie- en azijnstel**

Delheid Frères, Brussel, 1930-1939
Hout, zilver

Collectie DIVA, S95/28

4.71 **Mosterdpot met lepel**

Joaillerie Coosemans, Brussel, 1928-1935
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2007/94

4.72 Paar zoutvaatjes met paar zoutschepjes 39

Delheid Frères, Brussel, 1930-1942
Glas, zilver

Collectie DIVA, S95/5 (Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)

4.73 Messenlegger 39

Delheid Frères, Brussel, ca. 1925-1930
Zilver

Collectie DIVA, S2003/22A (Schenking John Simmons)

4.74 Duwertje 40

Delheid Frères, Brussel, 1930-1942
Zilver

Collectie DIVA, S2009/22

4.75 Lepel en vork 230 *Moderne*

Wolfers Frères, Brussel, 1931-1939
Zilver

Collectie DIVA, S94/28

4.76 Jardinière 2728 *aux athlètes*

Delheid Frères (zilver) en Albert Joseph Carlens (model beelden), Brussel, ca. 1928 met winkeliersmerk Raymond Ruys, Antwerpen, 1928-1929
Brons, zilver

Collectie DIVA, S2000/10

4.77 Cocktailshaker

Delheid Frères, Brussel, ca. 1942
Zilver

Collectie DIVA, S2008/1

4.78 Doos 9596

Ernest & Robert Altenloh, Brussel, 1929-1930
Hout, zilver

Collectie DIVA, S95/7 (Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)

4.79 Koffiefilters met dienblad

Albert Charlent, Brussel, 1942-1950
Zilver, ebbenhout, glas

Collectie DIVA, S2009/1

4.80 Whiskybar

Delheid Frères, Brussel, 1925-1942
Zilver, coromandelhout, satijnglas

Collectie DIVA, S2012/6

4.81 das kUchenBOOT

Jean Lemmens, Antwerpen, 1998-1999
Wortelhout, lak, perkament, hout, zilver, parelmoer, segrijn, linnen, roiro-urushi, ivoor, ki-uruschi, roestvrij staal, ginfun, binigara-uruschi, jinoko, shu-nuri

Collectie DIVA, S99/6 (Sterckshofopdracht 1998)

4.82 Bierpul

Jean Dufour & Frères, Brussel, 1862 met winkeliersmerk Auguste Dufour, Brussels, 1874-1912
Zilver

Collectie DIVA, S2020/30

TERRINES

In de 18de eeuw werden soep en ragout opgediend in terrines. Dit bijzondere exemplaar in Louis XVI-stijl maakte Joannes Cornelius Hendrickx in 1782 in opdracht van Pierre de Meester. 18de-eeuwse zilveren terrines uit de Zuidelijke Nederlanden zijn vrij zeldzaam en werden enkel voor kapitaalkrachtige klanten vervaardigd. Op het rijkversierde tafelstuk met muziekinstrumenten en partituren pronkt ook het wapenschild van de familie de Meester, wat de status van de eigenaar benadrukt.

4.83 Terrine op onderschotel

Johannes Cornelius Hendrickx, Mechelen, 1782
Zilver

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Léon Courtin-Marcelle Bouché, B512/6/2-4

1950 - VANDAAG

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde de maatschappij. Klassenverschillen vervaagden. Men at steeds vaker buitenshuis en investeerde minder in zilver en chique servies. Voor dagelijks gebruik ging de voorkeur uit naar goedkoper en onderhoudsvriendelijk bestek van roestvrij staal. Alleen op feesten en voor bijzondere gelegenheden werden de zilveren couverts bovengehaald.

Bepaalde firma's legden zich toe op de productie van bestek in roestvrij staal dat verzilverd of verguld werd. Een voorbeeld hiervan is het bestek *Doria* van de Belgische firma Wiskemann.

Een minderheid bleef zilveren servies maken voor de elite. Zo ontwierp de Belgische firma Wolfers Frères het tafelmiddenstuk *Ondine* en de kandelabers *Mirador* ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel.

Hedendaagse zilversmeden of ontwerpers zoeken steeds vaker de grens op van het gebruiksvoorwerp en kunst of design. Ze werken in zilver, roestvrij staal of andere materialen.

4.84 Tafelmiddenstuk *Ondine*

Wolfers Frères (tafelmiddenstuk) en Marcel Wolfers (beeld), Brussel, 1958
Zilver, spiegelglas, brons, schelp (dierlijk materiaal)

Collectie Koning Boudewijnstichting, B512/4

4.85 Paar kandelabers *Mirador*

Wolfers Frères, Brussel, 1958
Zilver, metaal, glas

Collectie Koning Boudewijnstichting, B512/5

4.86 Bestek *Doria*: vork, mes en lepel

Wiskemann NV, Ruisbroek, 1960-1970 naar ontwerp van Nanny Still
Metaal, zilver, messing

Collectie DIVA, S2009/5D-E-F

4.87 Bestek *Ag+*: vork, mes en lepel

Wiskemann NV, Ruisbroek, 2003 naar ontwerp van Claire Bataille en Paul ibens
Zilver

Collectie DIVA, S2003/40A1-B1-C1

4.88 ***Concerto Grosso*: waterkan, wijnkan, vaas, kaasrasp, kruidenpotje, suikerstrooiers, zout- en pepervaatje, decoratieve objecten**

Rembrandt Jordan, Kalmthout, 2002
Zilver, kalksteen, jaspis

Collectie DIVA, S2002/4 (Sterckshofopdracht 2001)

4.89 **Frietvork *Enjoy your Belgian Meal!***

Sophie Lachaert, Antwerpen, 2004
Zilver, textiel

Collectie DIVA, S2004/10

4.90 **Mes *Cultured Manners #68***

Octave Vandeweghe, Antwerpen, 2017
Rookkwarts

Collectie DIVA, S2017/11/1

-- **Vork *Cultured Manners #73***

Octave Vandeweghe, Antwerpen, 2017
Citrien

Collectie DIVA, S2017/11/2

-- **Mes en vork *Cultured Manners #32***

Octave Vandeweghe, Antwerpen, 2015
Synthetische citrien

Collectie DIVA, S2017/11/3-4

4.91 **Vier botermesjes *Appetize***

Gense, Eskilstuna naar ontwerp van Nedda El-Asmar, Antwerpen, 2006
Roestvrij staal

Collectie DIVA, S2018/3 (Schenking Marjan Unger)

4.92 ***Just the Pearl II* uit: *The Mariage***

Frank van Driel, 2015

Bruikleen Frank van Driel

4.93 **Sauskom**

Japan, 1700-1725 (Imariporselein) en Petrus Josephus Fonson, Brussel, 1760
Zilver, Imari porselein

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Comte Thierry de Looz-Corswarem, B512/27

INTERIEURBEELDEN / REPRODUCTIES AAN DE WANDEN:

1. Kasteel d'Ursel (Hingene Provincie Antwerpen)
2. Huis Coetermans (nu Atelier Giorgetti)

2022
2000
1880

DE HANDELSKAMER

ANTWERPEN, WAAR DE WERELD SAMENKOMT VOOR DIAMANT

Duik in de wereld van de diamanthandel in Antwerpen, dé diamantstad van de wereld. Het eerste bewijs van die handel dateert uit de 15de eeuw. Vandaag, ruim 575 jaar later, wordt hier nog steeds succesvol diamant verhandeld. Hoe heeft diamant zijn weg gevonden naar Antwerpen? En hoe kwam de grote diversiteit in de diamantindustrie tot stand?

De centrale wereldbol laat zien hoe diamant over land, zee en in de lucht naar Antwerpen reist doorheen de geschiedenis. Typerend voor de diamanthandel is het internationale karakter en de verschillende nationaliteiten en geloofsgemeenschappen die eraan deelnemen. Ook vandaag komen meer dan 70 verschillende culturen en nationaliteiten samen in de Antwerpse diamantwijk om diamant te verhandelen. De Joodse en Indische gemeenschap zijn het sterkst vertegenwoordigd. Met één eenvoudige handdruk wordt een miljoenendeal gesloten. Vertrouwen is daarbij cruciaal.

Doorheen de tijd zien we hoe de invloed van de belangrijkste productielanden verschuift. In de kortfilms ontmoet je zes historische personages van verschillende afkomst die een belangrijke rol speelden in de Antwerpse diamanthandel. Ze vertellen hoe het eraan toeging in hun tijd. De juwelen uit hun tijdsperiode kan je bekijken onder de beeldschermen.

Ontdek in de laatste film meer over de hedendaagse diamanthandel in de Antwerpse diamantwijk.

5.01 Hanger

Antwerpen, ca. 1570-1580
Goud, agaat, diamanten en robijnen in tafelslijpsel, email

Bruikleen Sint-Martinuskerk Aalst, 1983/650 (B570/1)

5.02 Ring

Nederlanden, ca. 1500-1530
Goud, diamant in puntslijpsel

Collectie DIVA, S91/6

5.03 Laça hanger

Spanje of Portugal, ca. 1800
Zilver, goud, diamanten in Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/25

5.04 Demi-parure

Vermoedelijk Portugal, eind 17de eeuw
Goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B562/4

5.05 Corsagejuweel

Vermoedelijk Spanje of Portugal, 1650-1700
Goud, diamanten in tafelslijpsel

Collectie DIVA, DMK96/1

5.06 Ring

Vermoedelijk Spanje of Portugal, 1690-1730
Goud, email, diamanten in tafelslijpsel

Collectie DIVA, S75/180

5.07 Ring

Vermoedelijk Spanje of Portugal, 1650-1675
Goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, S75/184

5.08 Takbroche

Europa, 1800-1830
Goud, zilver, diamanten in oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, DMK98/6

5.09 Ring met portretminiatuur

Frankrijk, 1780-1820
Zilver, goud, ivoor, glas, diamanten in oud mijnslijpsel

Collectie DIVA, S71/104

5.10 Laça hanger en paar oorbellen

Spanje of Portugal, 1750-1800
Smaragd, goud

Collectie Boelens-Hellemans, B542/24

5.11 Strikbroche met losse hanger

Europa, midden 18de eeuw
Zilver, diamanten in roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B562/5

5.12 Broche/hanger in de vorm van gestileerd bloemboeket

Frankrijk of Groot-Brittannië, ca. 1750
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, S85/1

5.13 Demi-parure

Frankrijk, 1860-1870
Goud, zilver, diamanten in Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/30

5.14 Armband/choker

Vermoedelijk België, ca. 1880
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel

Bruikleen Sint-Andrieskerk Antwerpen, B516/1

5.15 Ruitvormige broche

Europa, 1800-1850
Goud, diamanten in roosslijpsel, peerslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Andrieskerk Antwerpen, B516/3

5.16 Vlaams hart met trofeebekroning

Henricus Franciscus Coetermans, Antwerpen, 1832-1869
Zilver, goud, diamanten in Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, S90/48 (Schenking Adrienne Mariën)

5.17 Collier

Emile Anthony & Wolfers Frères, Antwerpen, 1910
Platina, goud, natuurparels, diamanten in oud Europees slijpsel, achtkantslijpsel, roosslijpsel

Collectie DIVA, S2020/35/1

5.18 Driedelige takbroche

Emile Anthony & Wolfers Frères, Antwerpen, ca. 1880
Zilver, goud, diamanten in oud mijnslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, S86/1

5.19 Wapenschild van de stad Antwerpen

Romi Goldmuntz, Antwerpen, ca. 1936-1937
Robijn, keramiek en keramische producten, goud, diamanten in briljantslijpsel, achtkantslijpsel, baguetteslijpsel, roosslijpsel

Collectie Stad Antwerpen, B177/1

5.20 ECC tennisracket

Arent & Van Leeuw, Antwerpen, ca. 1986
naar ontwerp van Peter Varozza
Goud, diamanten in briljantslijpsel

Bruikleen AWDC, B534/1

1500 – 1600

In deze periode kwamen bijna alle diamanten uit India en een klein deel uit Borneo. Venetië was het centrale punt tussen Oost en West en hield een monopolie in de diamanthandel met India, tot de Portugezen deze positie overnamen.

In 1498 ontdekte de Portugees Vasco da Gama een nieuwe route naar India over zee, via Kaap de Goede Hoop. Deze route had gunstige gevolgen voor de diamanthandel in Antwerpen, waar de eerste Portugese schepen vanuit India aanlegden in 1503.

Tijdens de 16de eeuw domineerden Italianen, Portugezen en Vlamingen de diamanthandel met India vanuit Lissabon en Antwerpen. Vanuit Antwerpen werden diamanten over heel Europa geëxporteerd.

1600 – 1700

Antwerpen had een aanzienlijke Portugese handelsgemeenschap, verenigd in de Portugese Natie. Hun joodse achtergrond was een belangrijke reden om naar Antwerpen te verhuizen. Vanaf 1496 moesten zij zich bekeren tot het katholicisme of Portugal verlaten.

De aanwezigheid van vele handelaars met uiteenlopende nationaliteiten maakte Antwerpen tot een interessante handelsstad waar nieuwe informatie en economische kennis vlot beschikbaar waren.

Eind 16de eeuw vertrok een groot aantal Portugese joodse diamanthandelaren naar Amsterdam en nam de florerende diamantindustrie met zich mee. De rol van de Nederlanden werd in de 17de eeuw groter, zowel in de diamanthandel als ook in de bewerking van diamant.

Na 1668 domineerden de Engelsen en de Indiërs de handel.

1700 – 1800

Op het moment dat de Indiase mijnen uitgeput leken, werd in 1725 diamant gevonden in Brazilië, toen een Portugese kolonie. De Portugese overheid vaardigde een ontginnings- en handelsmonopolie uit en gaf Engelse en Nederlandse handelaars het alleenrecht op de Europese handel. Antwerpen werd van hen afhankelijk.

Amsterdam verkocht enkel ruwe diamanten van lagere kwaliteit aan Antwerpen. De diamantbewerking nam hierdoor af. Uit noodzaak verwierf Antwerpen de vaardigheid en de reputatie om perfect geslepen diamanten te maken van zelfs de moeilijkste ruwe stenen.

Ook vrouwen werkten in de Antwerpse diamanthandel in de 18de eeuw.

1800 – 1900

In 1867 werd diamant gevonden in Zuid-Afrika. Grote hoeveelheden stenen van topkwaliteit kwamen Europa binnen en deden Antwerpen als diamantstad herleven.

Er werd geïnvesteerd in door stoom aangedreven diamantfabrieken, liefst in de buurt van het nieuw aangelegde Centraal Station, niet ver van de huidige diamantwijk.

Voor de handel kwam men samen in cafés. Dit was echter niet veilig genoeg, waardoor in 1893 de Diamantclub van Antwerpen werd gesticht.

Het monopolie op ruwe diamant uit Zuid-Afrika kwam in handen van De Beers en het Londens Syndicaat, maar de bewerking ervan vond plaats in Antwerpen en Amsterdam.

In de jaren 1880 vond opnieuw een grote groep joden een veilig onderkomen in Antwerpen. Ditmaal vluchtten ze uit Centraal- en Oost-Europa. Velen vonden werk in de Antwerpse diamantindustrie.

1900 – 2000

Antwerpen groeide uit tot hét centrum voor geslepen diamant. Vanaf de jaren 1920 werd ruwe diamant direct vanuit Belgisch-Congo ingevoerd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog weken veel joodse handelsfamilies uit naar Londen, New York en Palestina. Na de oorlog haalde burgemeester Camille Huysmans velen van hen terug en bood hen fiscale voordelen.

Het Diamond Office werd in 1945 opgericht om de import en export van diamanten te reguleren en éénvoudiger te maken.

In de jaren 1960 en 1970 groeide het aandeel van de Indiërs in de diamanthandel, ook op het gebied van diamantslijpen.

Inmiddels werd diamant ook ontgonnen en verhandeld in onder meer Angola, Australië, Botswana, Canada, Lesotho, Namibië en Rusland.

2000 – 2022

In een globaliserende diamantsector worden ethische en ecologische onderwerpen samen aangepakt. In 2003 werd het *Kimberley Process Certification Scheme* in werking gesteld om de handel in bloeddiamanten te voorkomen. Men blijft werken aan verbeteringen op ethisch vlak in de hele keten: van mijn tot consument. Ook de ecologische impact van diamantontginning wordt steeds belangrijker.

Synthetische diamant bestond al in de 20ste eeuw, maar werd pas sinds de jaren 2010 op commerciële wijze toegepast in juwelen.

Antwerpen is de thuisbasis van een grote diamantsector. Onder strenge regels wordt diamant (ruw en geslepen) wereldwijd verhandeld. Bovendien staat Antwerpen bekend om zijn meesterslijpers en innovatieve technieken. Na 575 jaar blijkt Antwerpen nog altijd een belangrijke diamantstad.

HET ATELIER

DIAMANTSLIJPEN EN EDELSMEDEN: EEN WERELD VAN EXPERTISE

Al eeuwenlang worden goud, zilver en diamant bewerkt en verwerkt in juwelen en luxeobjecten. Om van ruwe materialen tot glanzende en schitterende voorwerpen te komen is vakmanschap vereist. Kijk mee over de schouder van de goud-, zilversmid en diamantbewerker en ontdek welke verschillende soorten technieken nodig zijn.

Aan de rechterkant van het atelier hangt het gereedschap van de diamantbewerkers. Al honderden jaren gebruiken zij min of meer hetzelfde gereedschap en eeuwenoude technieken. Deze selectie toont de lange geschiedenis van het ambacht. Echte vernieuwing in het diamantatelier vind je vandaag vooral in het gebruik van computers en lasers. Hiermee kan de diamantbewerker nog preciezer te werk te gaan.

In de atelierkast aan de linkerwand vind je historische én hedendaagse zilveren objecten en alles wat de edelsmid gebruikt in zijn creatieproces, gegroepeerd per edelsmeedtechniek. Wil je meer weten over deze technieken? Neem plaats op een kruk aan een van de schermen en bekijk de films.

Wil je zelf aan de slag? In het DIVA atelier vinden regelmatig workshops plaats waar je al deze technieken kan leren. Vraag meer informatie aan het onthaal of bezoek de website.

6.01 **Tekening schotel Sb 4231/35 *Gioconda* (reproductie)**
Atelier Wolfers Frères (tekening) naar ontwerp van Philippe Wolfers, Brussel, 1923-1925
Collectie DIVA, P2004/1/1811

6.02 **Schotel *Gioconda***
★
Wolfers Frères, Brussel, 1925 naar ontwerp van Philippe Wolfers, Brussel, 1923-1925
Zilver
Collectie DIVA, S96/33a

6.03 **Model klauwpootje met mascaron**
Atelier Wolfers Frères, Brussel, ca. 1885
Brons
Collectie DIVA, S2004/16/1041

6.04 **Model handvat**
Atelier Wolfers Frères, Brussel, ca. 1885
Brons
Collectie DIVA, S2004/16/4428

6.05 **Theepot**
Louis Wolfers père et fils, Brussel, 1885-1890
Zilver, ivoor
Collectie DIVA, S2000/6

6.06 **Vaas**
Raymond Ruys, Antwerpen, 1930
Zilver
Collectie DIVA, S2005/122

6.07 **Hanger met ketting *Mijn getemde koning***
Georges Cuyvers, Antwerpen, 1995
Goud, rubber, diamant in briljantslijpsel
Collectie DIVA, DMK99/10

6.08 **Drie ringen *Cycloïdes***
Peter Vermandere, Antwerpen, 2018
Zilver, goud, messing
Collectie DIVA, S2022/6

6.09 **Gietboom**
Kathleen Frisson, Antwerpen, 2024
Messing
DIVA atelier

6.10 Insigne van een Sint-Jorisgilde
België, 19de eeuw
Zilver
Collectie DIVA, S503

6.11 Armband
Simonne Muylaert-Hofman, Aalst, 1995-2000
Goud, parels, diamant in briljantslijpsel,
Collectie DIVA, S2017/3

6.12 Ring
Simonne Muylaert-Hofman, Westkapelle, 2010
Goud, parels, diamant in briljantslijpsel,
Collectie DIVA, S2017/4

6.13 Bestek 40
Delheid Frères, Brussel, mes 1930-1942 en lepel 1942-1950
Zilver
Collectie DIVA, S2009/21

6.14 Model vork N° 40
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1925-1930
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/12

6.15 Model vork N° 40
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1925-1930
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/13

6.16 Model lepel N°44
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1900-1950
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/34

6.17 Model lepel N°44
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1900-1950
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/33

6.18 Model koffielepel N° 40
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1925-1930
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/4

6.19 Model koffiekan N° 3428
Atelier Delheid Frères, Brussel, 1936-1937
Gips
Collectie DIVA, S2004/14/111

6.20 Model voet koffiekan N° 3428

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1936-1937
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/112

6.21 Model voor schenkkan

Philippe Wolfers, Brussel, 1892-1895
Gips

Collectie Koning Boudewijnstichting, B512/13

6.22 Model suikerpot N° 3428

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1936-1937
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/117

6.23 Model melkkan N° 3428

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1936-1937
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/119

6.24 Model deksel koffiekan N° 3428

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1936-1937
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/113

6.25 Vier bolponsen

IJzer

Collectie DIVA, S6794

6.26 Zes holle ponsen uit atelier Bayens (Mechelen)

IJzer

Collectie DIVA, S2006/147

6.27 Vijf fijne ciseleerponsen

IJzer

Bruikleen Georges Cuyvers, B212/5

6.28 Naaldvijl barette

IJzer

Collectie DIVA, S6661A

6.29 Naaldvijl driekant

IJzer

Collectie DIVA, S6662A

6.30 Verstelbare zaagbeugel

IJzer, hout

Collectie DIVA, S78/439 (Schenking Haest-Lemmens)

6.31 Tekening koffiekan *Marabout perles* (reproductie)

Atelier Wolfers Frères, Brussel, 1962

Collectie DIVA, P2004/1/3151

6.32 **Koffiekan *Marabout***

Jean Jacques Coetermans, Antwerpen, 1832-1856
Zilver, hout

Collectie DIVA, S87/119

6.33 ★ **Wijwatervat *Christus en de Samaritaanse vrouw bij de waterput***

Jan Pieter Antoon Verschuylen, Antwerpen, 1833
Koper, zilver

Collectie DIVA, S69/51

6.34 **Sierbeker *Bruxelles Kermesse 1897***

Wolfers Frères, Brussel, 1897
Zilver

Collectie DIVA, S97/2

6.35 **Plaquette met de Extase van de heilige Theresia van Avila**

Meester IM met drijfhamer, Antwerpen, 1693-1694
Zilver

Collectie DIVA, S58/82

6.36 **Broche gemaakt uit muntstuk van 5 frank**

België, 1870-1900
Zilver

Collectie DIVA, S98/1

6.37 **Damesriemgesp**

Rombaut Wolf, Mechelen, 1869-1901
Zilver

Collectie DIVA, S2020/1 (Schenking Maria Sermeus)

6.38 **Damesriemgesp**

Rombaut Wolf, Mechelen, 1869-1901
Zilver

Collectie DIVA, S2020/2 (Schenking Maria Sermeus)

6.39 ***De Aas van Schoppen:* wassen model**

Wim Bogaert (ontwerper) en Joris Kuyl (vervaardiger), 1998
Was

Collectie DIVA, S98/9c

6.40 **Schrijn *De Aas van Schoppen***

Joris Kuyl, Kessel-Lo, 1998 met tattoo ornamenten naar ontwerp van Wim Van den Bogaert
Zilver, hout

Collectie DIVA, S98/9

6.41 **Vaas *Als de eerste vorst op het water***

Thalen & Thalen, Francorchamps, 2013
Zilver

Collectie DIVA, S2013/45 (Sterckshofopdracht 2013)

6.42 **Pompboor**

IJzer, hout, messing

Bruikleen Keyser, B209/20

6.43 **Drijfhamer van Freddy Hertz-Pompe**

IJzer, hout

Collectie DIVA, S84/138

6.44 **Bolle smeedhamer**

Hout, ijzer

Collectie DIVA, S6788

6.45 **Bolle smeedhamer**

IJzer, hout

Bruikleen Technicum Antwerpen, B211/1

6.46 **Ciseleerhamer**

IJzer, hout

Collectie DIVA, S77/178

6.47 **Bronzen model jardinière SB894 *Boerenwormkruid***

Atelier Wolfers Frères, Brussel, ca. 1900 naar ontwerp Philippe Wolfers
Brons

Collectie DIVA, S2004/16/2534

6.48 **Ontwerp jardinière 1 (reproductie)**

Toegeschreven aan Maison E. Debaus, Brussel, 1890-1910

Collectie DIVA, P98/1038

6.49 **Jardinière SB894 *Boerenwormkruid***

Wolfers Frères, Brussel, 1911 naar ontwerp van Philippe Wolfers, Brussel, ca. 1900
Zilver, glas

Collectie DIVA, S2012/1

6.50 **Strooibus en mosterdpot**

Balthasar Lepies, Antwerpen, 1708-1709
Zilver

Collectie DIVA, S75/11 (Legaat Pierre Lunden)

6.51 Suikerstrooilepel

André Joseph Petit, Antwerpen, 1786
Zilver

Collectie DIVA, S75/29 (Legaat Pierre Lunden)

6.52 Armband *Modular*

Salima Thakker, Antwerpen, 2017
Zilver, goud

Collectie DIVA, S2022/7

6.53 Hanger met fotohouder

Europa, ca. 1900
Zilver, fotopapier

Collectie DIVA, T80/1

6.54 Paar manchetknopen

Ca. 1900
Goud

Collectie DIVA, S2020/8 (Schenking Francine de Nave)

6.55 Theebus

Peeter Alio jr, Brussel, 1727-1730
Zilver

Collectie DIVA, S75/53 (Legaat Pierre Lunden)

6.56 Strooibus

Meester D, Luik, 1721-1722
Zilver

Collectie DIVA, S75/72 (Legaat Pierre Lunden)

6.57 Vijfarmige kandelaber *Expo 58, Ondine*

Wolfers Frères, Brussel, 1958
Zilver

Collectie DIVA, S95/20a

6.58 Tekening kandelaber *Ondine* (reproductie)

Atelier Wolfers Frères, Brussel, 1957

Collectie DIVA, P2004/1/940

6.59 Model jardinière *neo-Lodewijk XVI*

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1919
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/66

6.60 Model voor een ampullenblad

Toegeschreven aan Artus Quellinus de Jonge, Antwerpen, 1650-1680
Terracotta

Bruikleen Archeologie Stad Antwerpen, B504/57

6.61 Drijfhamer
IJzer, hout
Bruikleen Technicum Antwerpen, B211/4

6.62 Planeerhamer van Freddy Hertz-Pompe
IJzer
Collectie DIVA, S84/112

6.63 Graveerkogel
IJzer, hout
Collectie DIVA, S94/98

6.64 Graveerkussen
Leer
Collectie DIVA, S77/161B

6.65 Graveersteker mes
IJzer, hout, koper
Collectie DIVA, S6679

-- Graveersteker vlak
IJzer, hout
Collectie DIVA, S6680

-- Graveersteker bol
IJzer, hout, koper
Collectie DIVA, S6687

6.66 Gietvorm
IJzer
Bruikleen Jan Heylen, B213/5

6.67 Draadtrektang
Koene en Co, Amsterdam, 1982
Ijzer
Collectie DIVA, S82/94

6.68 Trekplaat voor scherpe driehoekige draad uit atelier Bayens (Mechelen)
Ets. Alfred Joliot, Parijs, 1874-1920
IJzer
Collectie DIVA, S2006/83

6.69 Paar granuléschalen
David Huycke, Sint-Niklaas, 1996 (ontwerp) en 1998 (realisatie)
Zilver
Collectie DIVA, S98/15

6.70 Object
Order & Chaos #1
David Huycke, Sint-Niklaas, 2008
Zilver, roestvrij staal, polyurethaan
Collectie DIVA, S2010/18

6.71 ★ **Ring**

Zuid-Frankrijk of Italië, 1ste eeuw
Zilver

Bruikleen Dienst Cultureel Erfgoed Provincie Antwerpen, B514/1

6.72 **Hanger *Gentle Reminder***

Carolien Cuyvers, Antwerpen, 2017
Goud, haar, rubber

Bruikleen Carolien Cuyvers, B548/1

6.73 **Hanger**

Jean Michel Anthony, Antwerpen, 1822-1832
Goud, parelmoer, verf

Collectie DIVA, S2021/3/10 (Verzameling Philippen)

6.74 **Paar knopen**

Duitsland, 19de eeuw
Zilver

Collectie DIVA, S1789

6.75 **Broche**

1800-1900
Metaal, zilver

Collectie DIVA, S1791

6.76 **Harthanger**

België, 19de eeuw
Zilver, goud

Collectie DIVA, S2021/4/6 (Verzameling Philippen)

6.77 **Reliëfmedaillon met de smidse van Vulcanus**

Toegeschreven aan Hans Jamnitzer, Neurenberg, ca. 1573 naar prent van Cornelis Bos, 1546 gebaseerd op schilderij van Maarten Van Heemskerck, 1536
Lood

Collectie DIVA, S59/13

6.78 **Medaille van de Vette Os**

Jean François Joseph Vanderhulst, Antwerpen, 1850
Zilver

Collectie DIVA, M18

6.79 **Kom**

Werner Oehlschlaeger, Lübeck, 1994
Zilver, goud

Collectie DIVA, S2002/84 (Verzameling Vic Janssens)

6.80 Schenkkan met drinkbekers op dienblad *Waterfront*

Joris Kuyl, Mechelen-Bovelingen, 1993
Zilver, goud

Collectie DIVA, S93/14

6.81 Model handspiegel N° 610

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1890-1950
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/449

6.82 Model kandelaar en vetvanger *neo-Lodewijk XV*

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1850-1950
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/354

6.83 Model schenkkan

Atelier Delheid Frères, Brussel, 1930-1950
Gips

Collectie DIVA, S2004/14/50

6.84 Objecten *WIREWORK*

Annemie De Corte, Hamme, 2004
Zilver

Collectie DIVA, S2004/20 (Sterckshofopdracht 2004)

6.85 Schaal *Ex-concetto*

Max Gielis, Antwerpen, 2000
Zilver

Collectie DIVA, S2000/14/1 (Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)

6.86 Knoop

Parijs, 1819-1838
Goud, email

Collectie DIVA, S2021/3/7 (Verzameling Philippen)

6.87 Paar oorhangers

Parijs, 1819-1838
Goud, email

Collectie DIVA, S2021/4/10 (Verzameling Philippen)

6.88 Paar oorhangers

Joannes Jacobus Joris, Antwerpen, 1869-1880
Goud, email

Collectie DIVA, S2021/4/11 (Verzameling Philippen)

6.89 Paar oorhangers

Frans Charles Van Lerberghe, Gent, 1819-1831
Goud, email

Collectie DIVA, S85/3

6.90 Patrijs ex-voto met vlammend hart

België, 19de eeuw
Lood

Collectie DIVA, S2007/78

6.91 Patrijzen en gestampte vormen

IJzer

Collectie DIVA, S6781

6.92 Schalen *Perpetuum Mobile*

Helena Schepens, Kalmthout, 2007-2008
Zilver, edelmetaal

Collectie DIVA, S2007/34A
(Sterckshofopdracht 2007)

6.93 Vazen *Prelude to a Kiss*

Georges Cuyvers, Antwerpen, 2011
Zilver, koper, hout

Collectie DIVA, S2011/7
(Sterckshofopdracht 2011)

6.100 Partijbriefjes

In partijbriefjes worden diamanten opgeborgen. Ze worden op een specifieke manier gevouwen zodat de diamant er niet kan uitvallen.

6.101 Paar oorhangers

Goud, zilver, diamanten in roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, DMKXX/5

6.102 Entouragering

Nederland, 1953-2000
naar 18de-eeuws model
Goud, zilver, diamanten in roosslijpsel en Amsterdams roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK00/8

6.103 Hemdsknoop voor avondkledij

Isabelle 'Yi-Pei' Chang, Antwerpen of Taiwan, 1999
Staal, goud, zilver, diamanten in briljantslijpsel

Collectie DIVA, DMKXX/2

6.104 Speld

Lucie Bausart, Antwerpen, 1996
Witgoud, diamant in Fire-rose slijpsel (briljantslijpsel)

Collectie DIVA, DMK99/11
(Schenking Vrienden Provinciale Musea Antwerpen)

6.105 Ring

Wim Pieters, België, 1994
Goud, diamant in markiesslijpsel

Collectie DIVA, DMK94/4

6.106 Ring met diamant *Flanders Brilliant*

Goud, diamant in briljantslijpsel

Collectie Lewy-Friedrich, B537/3

6.107 Pinkring

Georges Cuyvers, Antwerpen, 1993
Goud, platina, ijzer, ebbenhout, diamant in Sunflower slijpsel

Collectie DIVA, DMK94/1

6.108 Onderdeel van een bloembroche

Europa, ca. 1850
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel en tafelslijpsel

Collectie DIVA, S75/185

6.109 Sierspeld

Daisy Verheyden, Antwerpen, 2000
Goud, diamant in J.C. Millenium slijpsel

Collectie DIVA, DMK01/6

6.110 Ontwikkeling van diamantslijpsel sinds de 15de eeuw (replica's)

A. Ruppenthal KG, Idar-Oberstein, 1982
Mineraal, bergkristal

Collectie DIVA, S2020/27

6.111 Diamant *Flanders Briljant*

Diamant in briljantslijpsel, 0,48 ct

Bruikleen Kuwayama Europe nv, B536/2

-- Diamant *Flanders Briljant*

Diamant in briljantslijpsel, 0,57 ct

Bruikleen Lewy-Friedrich, B537/4

-- Diamant *Flanders Briljant*

Diamant in briljantslijpsel, 0,67 ct

Bruikleen Lewy-Friedrich, B537/5

-- Diamant *Blue Flame*

Tesiro Jewellery, 2009
Diamant, 1 ct

Collectie DIVA, DMK09/1

-- **Diamant met portret koning Boudewijn**
Robert Meeus, Antwerpen, 1980
Diamant, 1,04 ct
Collectie DIVA, DMK02/1 (Schenking Koninklijk Hof)

-- **Diamant in de vorm van een eend**
Diamant, 0,59 ct
Bruikleen Andiamond, B523/1

-- **Diamanten *I Love You***
Diamant, 1,32 ct
Bruikleen Andiamond, B523/2

-- **Diamant in gotisch puntslijpsel**
Diamant, 4,56 ct
Bruikleen H. Schamisso, B188/3

-- **Diamant in tafeldikslijpsel**
Diamant, 1,57 ct
Bruikleen H. Schamisso, B188/1

-- **Diamant in tafeldunslijpsel**
Diamant, 3,076 ct
Bruikleen H. Schamisso, B188/2

-- **Peervormige roosgeslepen diamant**
voor 1700
Diamant, 1,92 ct
Collectie DIVA, S2022/11

-- **Diamant met Peruzzi slijpsel**
Ca. 1860
Diamant
Bruikleen Adin NV – Fine Antique Jewellery, B551/1

-- **Gele diamant in kussenslijpsel**
Diamant, 3,69 ct
Collectie DIVA, S68/19 (Schenking Leo Steigrad)

6.112 **Snuifdoos Schoonhovense Zilverfabriek H. Hooijkaas, Schoonhoven, 1924**
Zilver
Collectie DIVA, DMK98/5

CULLINAN: GROOTSTE RUWE DIAMANT VAN TOP KWALITEIT

De Cullinan is de grootste kleurloze diamant van top kwaliteit (tot nu toe). Hij woog ruw maar liefst 3106 ct en werd in 1905 gevonden in de Premier mijn in Cullinan, in de Transvaal Kolonie in Zuid-Afrika.

In 1907 werd de diamant namens de kolonie aangeboden aan koning Edward VII van Engeland. Hij liet de diamant slijpen door Amsterdamse slijper Joseph Asscher. Het kostte Asscher vier dagen om de groef voor het kloofmes voor te bereiden. De eerste slag brak het gereedschap en niet de diamant. Asscher besloot speciaal gereedschap te maken. Hij gebruikte een slijpschijf van de Antwerpse firma G. De Winter & Zoon.

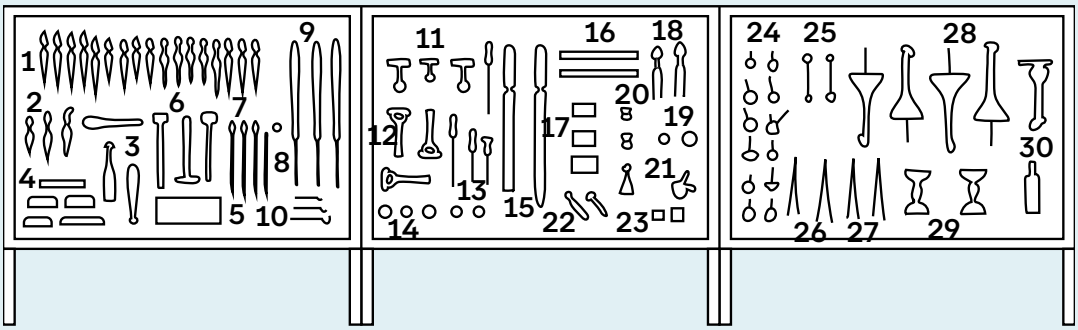
Uiteindelijk presenteerde Asscher negen grotere en 96 kleinere diamanten. De grootste twee zijn opgenomen in de Britse kroonjuwelen en te zien in de Tower in Londen.

Bekijk hier een replica van de ruwe en geslepen Cullinan, een slijpschijf van G. De Winter & Zoon en foto's van het slijpproces.

6.113 Slijpschijf
G. De Winter & Zoon
Collectie DIVA, S2486

6.114 Replica *Cullinan*
Collectie DIVA, B226/25 en S2022/8

6.115 Replica *Lesotho Promise*
Diamcad, Antwerpen, na 2006
Zirkonia, giethars
Collectie DIVA, S2017/12

1 **Kloversstok**
Hout
Collectie DIVA, DMK67/14B

-- **Kloversstok**
Hout, cement, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/41A (Schenking DTC)

-- **Kloversstok**
Hout, cement
Collectie DIVA, S2481

-- **Kloversstok**
Hout, koper
Collectie DIVA, S3439

-- **Kloversstok**
Hout, cement
Collectie DIVA, S3442

-- **Kloversstok**
Hout, koper, cement
Collectie DIVA, S3444

-- **Kloversstok**
Hout, koper, cement
Collectie DIVA, S3445

-- **Kloversstok**
Hout, cement
Collectie DIVA, S3446

-- **Kloversstok**
Hout, koper
Collectie DIVA, S3450

-- **Kloversstok**
Hout, koper
Collectie DIVA, S3451

-- **Kloversstok**
Hout, koper
Collectie DIVA, S3453

-- **Kloversstok**
Hout, koper
Collectie DIVA, S3456

-- **Kloversstok**

Hout, cement, koper

Collectie DIVA, S3459

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, S3460

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, S68/65A (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, S68/65B (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, S72/13a (Schenking Bochner)

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, S88/143 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

-- **Kloversstok**

Hout, koper

Collectie DIVA, S88/146 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

-- **Kloversstok**

Hout, cement

Collectie DIVA, DMK12/41B (Schenking DTC)

9 **Snijstok**

Hout, koper, ijzer

Collectie DIVA, DMK67/19A

-- **Snijstok**

Hout, koper, ijzer

Collectie DIVA, S77/104B (Schenking Putterie)

-- **Snijstok**

Hout, koper, ijzer

Collectie DIVA, S77/104C (Schenking Putterie)

3 **Klovershamer**

Hout

Collectie DIVA, S72/1 (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Klovershamer**

Hout

Collectie DIVA, DMK12/38 (Schenking DTC)

-- **Klovershamer**
Hout
Collectie DIVA, DMK67/16 (Schenking DTC)

4 **Kloversmes**
Friedrich Herder Abraham Sohn, Solingen
Staal
Collectie DIVA, DMK12/39E (Schenking DTC)

-- **Kloversmes**
Friedrich Herder Abraham Sohn, Solingen
Staal
Collectie DIVA, DMK12/39F (Schenking DTC)

-- **Kloversmes**
Friedrich Herder Abraham Sohn, Solingen
Staal
Collectie DIVA, DMK12/39H (Schenking DTC)

-- **Kloversmes**
Friedrich Herder Abraham Sohn, Solingen
Staal
Collectie DIVA, S3428

-- **Kloversmes**
Friedrich Herder Abraham Sohn, Solingen
Staal
Collectie DIVA, S3429

5 **Kloversbak**
Hout
Collectie DIVA, S68/56C (Schenking mevrouw Rombouts)

6 **Snijhamer**
Koper, hout
Collectie DIVA, DMK12/16B (Schenking DTC)

-- **Snijhamer**
Koper, hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/16C (Schenking DTC)

-- **Snijhamer**
Koper, hout
Collectie DIVA, S88/47 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

7 **Verstelpen en snijdop**
Koper
Collectie DIVA, DMK12/20F (Schenking DTC)

-- **Verstelpen en snijdop**

Koper, cement, ijzer

Collectie DIVA, DMK12/20J (Schenking DTC)

-- **Verstelpen en snijdop**

Koper, ijzer

Collectie DIVA, S68/42B (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Verstelpennen en snijdop met steen**

Koper, diamant, cement, ijzer

Collectie DIVA, S88/95 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

10 **Snijsleutel**

IJzer

Collectie DIVA, S68/14 (Schenking Wins)

-- **Snijsleutel**

IJzer

Collectie DIVA, DMK12/15/1 (Schenking DTC)

-- **Snijsleutel**

IJzer

Collectie DIVA, DMK12/15/2 (Schenking DTC)

11 **Stamper (onderdeel van rijver)**

IJzer

MAS, Collectie Toegepaste kunsten en Geschiedenis (Vleeshuis), 66.24.5 5 (Recuperatie Huikstraat), B226/69B

-- **Stamper (onderdeel van rijver)**

IJzer

Collectie DIVA, S68/39B (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Stamper (onderdeel van rijver)**

IJzer

Collectie DIVA, S68/88b (Schenking Aertgeerts)

12 **Poederroller**

IJzer, hout, staal

Collectie DIVA, DMK12/45A (Schenking DTC)

-- **Poederroller**

IJzer, staal, metaal

Collectie DIVA, DMK12/45C (Schenking DTC)

-- **Poederroller**

IJzer, staal, metaal

Collectie DIVA, DMK12/45D (Schenking DTC)

13 **Vijl**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/108/1 (Schenking DTC)

-- **Vijl**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/108/2 (Schenking DTC)

-- **Vijl**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/108/3 (Schenking DTC)

-- **Vijl**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/108/4 (Schenking DTC)

14 **Diamantpoederpotje**
Koper
Collectie DIVA, DMK12/49/1

-- **Diamantpoederpotje**
Koper
Collectie DIVA, DMK12/49/2

-- **Diamantpoederpotje**
Koper
Collectie DIVA, DMK12/49/3

-- **Diamantpoederpotje**
Koper
Collectie DIVA, S3472

-- **Diamantpoederpotje**
Koper
Collectie DIVA, S88/163 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

15 **Rasp**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/106 (Schenking DTC)

-- **Rasp**
Hout, ijzer
Collectie DIVA, S68/52 (Schenking mevrouw Rombouts)

16 **Schuurlat**
Hout, schuurpapier
Collectie DIVA, DMK12/43A (Schenking DTC)

-- **Schuurlat**
Hout, schuurpapier
Collectie DIVA, DMK12/43B (Schenking DTC)

17 **Doosje**
IJzer, papier
Collectie DIVA, DMK12/95/1 (Schenking DTC)

-- **Doosje**
IJzer, papier
Collectie DIVA, DMK12/95/2
(Schenking DTC)

-- **Doosje**
IJzer, papier
Collectie DIVA, DMK12/95/3
(Schenking DTC)

18 **Buigtang**
IJzer
Collectie DIVA, DMK12/105/1
(Schenking DTC)

-- **Buigtang**
IJzer
Collectie DIVA, DMK12/105/2
(Schenking DTC)

19 **Zagersloep**
Glas, koper
Collectie DIVA, DMK67/11

-- **Zagersloep**
Glas, koper
Collectie DIVA, S68/27
(Schenking Wins – Wesland Diamant)

20 **Twee hoekmeters**
Metaal
Collectie DIVA, DMK12/86
(Schenking DTC)

21 **Diamant kaliber**
Staal
Collectie DIVA, DMK12/83/1
(Schenking DTC)

-- **Diamant kaliber**
Staal
Collectie DIVA, DMK12/83/2
(Schenking DTC)

22 **Schuifmaat**
Messing
Collectie DIVA, DMK12/182/1
(Schenking DTC)

-- **Schuifmaat**
Messing
Collectie DIVA, DMK12/182/2
(Schenking DTC)

-- **Hoekmeters**
IJzer, messing
Collectie DIVA, DMK12/85/1-2
(Schenking DTC)

23 **Slijpersloep**
Glas, koper
Collectie DIVA, S89/64
(Schenking mevrouw van Hamel)

-- **Slijpersloep**
Glas, ijzer
Collectie DIVA, S89/66 (Schenking mevrouw van Hamel)

24 **Twee soldeerdoppen**
Koper, lood, tin
Collectie DIVA, DMK12/31 (Schenking DTC)

-- **Slijpdop**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28F (Schenking DTC)

-- **Twee slijpdoppen**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/183 (Schenking DTC)

-- **Twee slijpdoppen**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28A (Schenking DTC)

-- **Slijpdop**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28C (Schenking DTC)

-- **Slijpdop**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28E (Schenking DTC)

-- **Slijpdop**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28G (Schenking DTC)

-- **Twee slijpdoppen**
Koper, ijzer
Collectie DIVA, DMK12/28B (Schenking DTC)

25 **Tangsleutel**
IJzer
Collectie DIVA, S71/114 (Schenking Diamantslijperij De Eendracht)

-- **Tangsleutel**
IJzer
Collectie DIVA, S71/147 (Schenking Diamantslijperij De Eendracht)

26 **Lepeltang**
IJzer
Collectie DIVA, S2460B

-- **Lepeltang**
IJzer
Collectie DIVA, S2460C

27 **Opmaaktang**
IJzer
Collectie DIVA, S3528

-- **Opmaaktang**

IJzer

Collectie DIVA, S88/154 (Schenking mevrouw Van Den Bergh)

28 **Slijptang met soldeerdop**

Hout, ijzer, koper, lood, tin, messing

Collectie DIVA, DMK67/15

-- **Slijptang met soldeerdop**

Hout, ijzer

Collectie DIVA, S3373

-- **Slijptang met slijpdop en waterpas**

Hout, ijzer, water

Collectie DIVA, DMK12/183A (Schenking DTC)

-- **Slijptang met slijpdop en waterpas**

IJzer, metaal, water

Collectie DIVA, S68/40 (Schenking mevrouw Rombouts)

-- **Slijptang met slijpdop en waterpas**

Hout, ijzer, metaal, water

Collectie DIVA, S87/4

29 **Verstelblok**

Hout

Collectie DIVA, S3506

-- **Verstelblok**

Hout

Collectie DIVA, S68/48B (Schenking mevrouw Rombouts)

30 **Mortier**

IJzer

Collectie DIVA, DMK12/1A (Schenking DTC)

DE WONDERKAMER

ETALAGE VAN LUXEOBJECTEN UIT HEEL DE WERELD

Antwerpen was in de 16de eeuw de belangrijkste haven ter wereld voor luxegoederen. Goud, zilver, diamanten, edelstenen, maar ook zijde, koffie en thee werden vanuit Antwerpen verspreid. De handel stimuleerde de werkgelegenheid en trok bovendien kunstenaars en edelsmeden aan. Zij voerden opdrachten uit voor de rijk geworden handelaren in de stad. Want wie rijk was wilde graag zijn rijkdom tonen.

En dat was te zien! Wie het kon betalen droeg juwelen – zowel mannen als vrouwen – en bestelde pronkstukken en drankspelen in zilver en goud. Ook verzamelden ze de meest bijzondere, kunstige en exotische objecten. Deze kostbaarheden, uit de natuur of door de mens gemaakt, werden keurig geordend en getoond in een speciaal ontworpen kabinet of soms zelfs in een hele kamer: een wonderkamer.

Men verwonderde zich over de exotische producten die de stad passeerden en ook edelsmeden lieten zich hierdoor inspireren.

Tot op de dag van vandaag kijken (juweel)ontwerpers en edelsmeden om zich heen voor inspiratie. Ontdek in dit deel van de zaal door welke culturen en technieken zij zich lieten inspireren. Duik als laatste het 16de-eeuwse Antwerpen in en laat je verwonderen!

JAPONISME EN ART NOUVEAU

Vanaf ca. 1641 was Japan vrijwel afgesloten van handel met het Westen. De gedwongen opening van de Japanse havens in 1854 had een grote impact op de Europese kunst. Europa importeerde veel goederen uit Japan, waaronder porselein, lakwerk en prenten. De invloed van de Japanse esthetiek op de westerse kunst en vormgeving was zo groot dat er zelfs een stroming naar werd vernoemd: het japonisme (ca. 1870-1940). De stijl herken je aan Japanse bloemen en dieren, een asymmetrische compositie en een voorliefde voor tweedimensionaliteit.

Art nouveau of *Jugendstil* (ca. 1890-1914) werd ook beïnvloed door de Japanse cultuur. Dit zie je aan de natuurelementen die vaak gebruikt worden. In België vertegenwoordigden Léopold van Strydonck en Philippe Wolfers de art nouveau binnen de juweel- en edelsmeedkunst. Je ziet hier een riemgesp van Van Strydonck. Van Philippe Wolfers vind je de hanger *Orchidée ailée* en enkele zilveren voorwerpen, zoals de schenkkan en jardinière.

7.01 **Kraantjeskan**

Japan, 1700-1750 (Imariporselein) en Marie-Jeanne Husson, Oudenaarde, 1762 (zilver)
Zilver, porselein

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Comte Thierry de Looz-Corswarem, B512/11

7.02 **Jardinière *aux hérons***

Wolfers Frères, Brussel, 1900-1903 met winkeliersmerk Joseph Krischer Nachfolger, Düsseldorf
Zilver, metaal

Collectie DIVA, S2008/19

7.03 **Schenkkan *Pivoines***

Wolfers Frères naar ontwerp van Philippe Wolfers, Brussel, 1893-1897
Zilver

Collectie DIVA, S97/12

7.04 **Hanger *Orchidée ailée***

Philippe Wolfers, Brussel, 1902
Goud, email, robijn, parels, diamanten in briljantslijpsel

Collectie DIVA, S2021/26

7.05 Haarkam

Joaillier Feys, Brussel, 1890-1910
Goud, zilver, robijn, opaal, diamanten in oud briljantslijpsel

Collectie DIVA, DMK95/2

7.06 Set van vier ringen

Ira Van De Vondel, België, 1996
Goud, zilver, staal, diamanten in briljantslijpsel

Collectie DIVA, DMK01/4

7.07 Koffiekan (egoïste)

Louis Wolfers père et fils, Brussel, 1890-1893
Zilver, ivoor

Collectie DIVA, S2013/41

7.08 Theepot *Oeillets*

Louis Wolfers père et fils, Brussel, 1892-1897 met winkeliersmerk Felix Friedländer, Berlijn
Zilver, ivoor

Collectie DIVA, S2001/26

7.09 Riemgesp

Léopold Van Strydonck, Brussel,
ca. 1900
Zilver, goud

Collectie DIVA, S2009/17

7.10 Riemgesp

Léopold Van Strydonck, Brussel, ca. 1900
Zilver, amethist

Collectie DIVA, S2022/4/1

7.11 Uurwerk

Zwitserland, ca. 1900
Goud, email, robijn, diamanten in drieplakken, zesplakken en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Andrieskerk Antwerpen, B516/2

7.12 Broche

Marcel Wolfers, Brussel, 1926-1939
Goud, jade, lak, urushi, jadeiet

Collectie DIVA, S2020/36/1

7.151 Broche *Aki no eda*

Cathérine Rochtus, Wijnegem, 2017
Goud, rodium

Collectie DIVA, S2023/2/1

7.13 **Doos *Poisson***

Wolfers Frères, Brussel, ca. 1916
Padoekhout, zilver

Collectie Koning Boudewijnstichting, B512/12

GEÏNSPIREERD DOOR DE OUDHEID

Doorheen de tijd lieten edelsmeden zich inspireren door de oudheid, onder meer door de Egyptenaren, Grieken en Romeinen.

Tijdens de regeerperiode van Napoleon (begin 19de eeuw) ontstond een nieuwe stijl: empire. Napoleon deed inspiratie op tijdens zijn veldtochten door Europa en bewonderde de Egyptische cultuur. Vandaar dat in de keizerlijke kunststijl elementen uit de oudheid werden toegepast. Denk hierbij aan lauwerkransen, acanthusbladeren, strakke banden, sfinxen, leeuwenklauwen en dierenkoppen. De empire was vooral populair in de architectuur, interieurdecoratie, edelsmeedkunst en juweelontwerp.

Egypte stond in grote belangstelling na de ontdekking van het graf van Toetanchamon in 1922. De hype van egyptomanie was geboren. Van films en kleding tot meubels, interieurs, accessoires en juwelen: alles was doordrongen van de Egyptische vormentaal. Net als deze broche van Lacloche Frères met een Egyptische figuur die een papyrusblad vasthoudt, omringd door hiërogliefen.

7.14 **Theepot**

Felix Roelants, Gent, 1819-1825
Zilver, hout

Collectie DIVA, S95/12 (Schenking Axel Vervoordt)

7.15 **Kandelaar**

Jan Baptist I Verberckt, Antwerpen, 1783
Zilver, hout

Collectie DIVA, S2009/11A (Schenking J. Buschmann-Baert)

7.16 **Schenkkan met portretmedaillon Napoleon Bonaparte**

Joseph Lecocqmartin, Antwerpen, 1809-1815
Zilver, hout

Collectie DIVA, S2006/5

7.17 Koffiekan

Jan Baptist I Verberckt, Antwerpen, 1778
Zilver, ivoor

Collectie DIVA, S75/27 (Legaat Pierre Lunden)

7.18 Diadeem met koraal

Vermoedelijk Frankrijk, ca. 1870
Koraal, goud, metaal

Collectie Boelens-Hellemans, B542/15

7.19 Broche camée

Parijs, 1838
Agaat, goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0593 (B543/39)

7.20 Snuifdoos ★

Robert-Joseph Auguste, Parijs, 1769-1771
Camee, goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1221 (B543/2)

7.21 Parfumbrander

Guillaume Drion, Luik, 1815-1832
Zilver

Collectie DIVA, S2011/9

7.22 Broche

Goud, polychroomglas

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0616 (B543/38)

7.23 Twee schorpioen broches

Ca. 1880
Goud, diamant, email, groene sierstenen (vermoedelijk smaragd)

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0608.01-02 (B543/40)

7.24 Oejsebti beeldje

Egypte, 378-341 v.C.
Keramiek en keramische producten

Collectie MAS, MAS.0025.060 (B546/12)

-- Oejsebti beeldje

Egypte, 378-341 v.C.
Keramiek en keramische producten

Collectie MAS, MAS.0025.084 (B546/13)

-- Oejsebti beeldje

Egypte, 378-341 v.C.
Keramiek en keramische producten

Collectie MAS, MAS.0025.093 (B546/14)

7.25 Slangvormige broche

Europa, 1850-1890
Zilver, goud, robijn, saffier, diamanten in oud mijnslijpsel en roosslijpsel

Bruikleen Sint-Andrieskerk Antwerpen, B516/5

7.26 Broche met Egyptisch motief

Lacloche Frères, Parijs, 1926
Platina, witgoud, onyx, smaragd, robijn, diamanten in achtkantslijpsel, zestienkantslijpsel, roosslijpsel en plat roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK03/7

7.27 Pagina uit handelscatalogus Léon Devos (reproductie)

Brussel, 1930

Collectie DIVA bibliotheek, MP-A-9015 © Gillian Devereux Stevens

---

RELIGIE ALS INSPIRATIEBRON

Religie is al eeuwen een bron van inspiratie voor ontwerpers en de kerk een belangrijke opdrachtgever. In de 16de eeuw liet de rooms-katholieke kerk duidelijke instructies optekenen. Zo werd bepaald dat voorwerpen die tijdens de eucharistieviering het spreekwoordelijke lichaam en bloed van Christus bevatten, uit een edel materiaal gemaakt moesten zijn. In de 17de en 18de eeuw was Antwerpen een belangrijk centrum voor de productie van kerkelijk (verguld) zilver.

De geconsacreerde hostie – een rond schijfje ongedesemd en gezegend brood – wordt in de katholieke kerk gezien als het lichaam van Christus. In een monstrans wordt een hostie getoond, geklemd in een maanvormige standaard (*lunula*). Het eerste gebruik dateert uit de 13de eeuw. Vanaf de 17de eeuw wordt de hostie sterker benadrukt door zonnestralen. In Antwerpen werden deze stralenmonstransen in de 18de en 19de eeuw soms rijkelijk versierd met diamanten.

Naast de historische (vergulde) zilveren voorwerpen, zie je miskelken van hedendaagse zilversmeden.

7.31 Miskelk

Wim ibens, Wuustwezel, 1959
Imitatie-edelstenen, zilver

Collectie DIVA, S60/63

7.32 Miskelk

Werner Oehlschlaeger, Lübeck, 1994
Zilver

Collectie DIVA, S2002/73 (Verzameling Vic Janssens)

7.33 Wijwatervat

Michiel Verberckt en Jan Baptist I Verberckt, Antwerpen, 1756
Zilver

Collectie DIVA, S2024/29 (Fernand Courtoy - Elsa Van den Heuvel)

7.34 Stralenmonstrans

Toegeschreven aan Anthone Hoste, Brugge, 1715-1716
Zilver, parels

Collectie DIVA, S2011/1 (Schenking Johan de Schietere de Lophem)

7.35 Ciborie

Jan Baptist Cassé, Antwerpen, 1768
Zilver

Collectie Maagdenhuis / Stad Antwepen, 447 (B502/5)

7.36 Miskelk

Meester met rijksappel, 1617-1618
Zilver, goud

Collectie Maagdenhuis / Stad Antwerpen, B502/14/1

7.37 Ontwerptekening kelk N°14 (reproductie)

Jan Pieter Antoon Verschuylen, Antwerpen, 1825-1865

Collectie DIVA, P2013/3/46

7.38 Ontwerptekening voor een kelk (reproductie)

Dom Daniel Duesberg, Maredsous, 1920-1944

Collectie DIVA, P2002/2

7.39 Ontwerptekening stralenmonstrans N°22 *Geloof en Hoop* (reproductie)

Jan Pieter Antoon Verschuylen, Antwerpen, 1825-1865

Collectie DIVA, P2013/3/1

7.40 Stralenmonstrans met juwelen

Peeter Alio sr, Brussel, 1687-1688 (monstrans) en Zuidelijke Nederlanden/ België, 17de eeuw (kledijrozetten), 1680-1720 (Brandebourgbroche), 19de eeuw (kruishanger)

Bruikleen Gasthuiszusters Lier, CRKC.0201.0483 (B566/10)

7.41 Stralenmonstrans

Jan Pieter Antoon Verschuylen, Antwerpen, 1861
Zilver

Collectie DIVA, S2013/9 (Schenking vzw Congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw)

7.42 Gebedenboek *Het hemels palm-hof*

Jan Meyer, Gent, 1772 (boek) en Zuidelijke Nederlanden, 1750-1798 (zilver)
Leer, zilver, papier

Collectie DIVA, S2007/66 (Schenking Francine de Nave)

7.43 Gebedenboek *Nieuw hemels palm-hof*

Joannes Grangé, Antwerpen, 1765 (boek) en Meester FM, Antwerpen, 1775 en 1780 (zilver)
Zilver, papier, leer

Collectie DIVA, S2007/67 (Schenking Philippe d'Arschot)

7.44 Miskelk

Jan Pieter Antoon Verschuylen, Antwerpen, 1862
Zilver

Collectie Maagdenhuis / Stad Antwerpen, A713 (B502/10)

7.45 Miskelk

Devroye Frères, Brussel, ca. 1942
Zilver, goud, ivoor, lak

Collectie DIVA, S2000/5A

7.46 Cilindermonstrans

Lambert Van Ryswyck, Antwerpen, 1871
Zilver

Collectie DIVA, S2013/10 (Schenking vzw Congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw)

7.47 Stralenmonstrans

Meester met zoutvat, Antwerpen, 1693
Zilver

Collectie DIVA, S70/18

7.48 Paar engelkandelaars

Zuidelijke Nederlanden, eind 16de eeuw
Zilver, hout

Collectie DIVA, S75/91 (Legaat Pierre Lunden)

7.49 Wijwaterbakje met heilige Drievuldigheid

Josephus I Hennekin, Antwerpen, 1690-1691 (zilver) naar schilderij van Pieter Paul Rubens, Antwerpen, ca. 1620 (voorstelling)
Zilver

Collectie DIVA, S93/8 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

7.50 Communieschaal E.H. Norbert Orthen

Hadrien Kockerols, Overijse-Maleizen, 1961 (ontwerp), Félix Jacques, Brussel, 1961 (edelsmeedwerk) en Gert Mathys, Tienen, 2012 (gravure)
Zilver, bergkristal

Collectie DIVA, S2012/3 (Schenking Familieverband Kockerols)

7.51 Heilige Geesthanger in etui

Zuidelijke Nederlanden, ca. 1640
Goud, robijn, parels, leer, fluweel, papier, koper

Collectie DIVA, S2014/4

7.52 Onze-Lieve-Vrouw met Jezuskind en schaap

Toegeschreven aan Lodewijk Willemssens, Antwerpen, 1675-1700
Albast

Collectie DIVA, S64/1

7.53 Hanger *Mystiek huwelijk van de heilige Catharina*

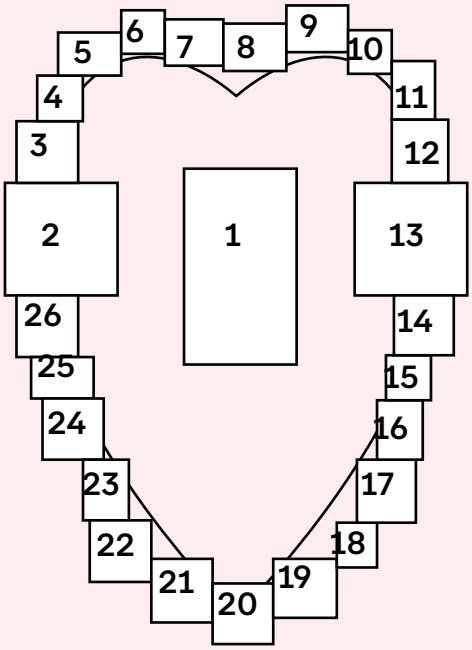
Zuidelijke Nederlanden, ca. 1630-1660 (juweel) naar prent van Schelte a Bolswert, Antwerpen, 1617-1659 (voorstelling)
Goud, granaat, email

Collectie DIVA, S2021/3/5 (Verzameling Philippen)

JUWELEN VOOR DE KERK

In de loop van de eeuwen schonken gelovigen juwelen aan de kerk en in het bijzonder aan Onze-Lieve-Vrouw. Deze juwelen werden vaak op kussens of in kaders genaaid en vervolgens tijdens de processie rondgedragen, samen met het Mariabeeld. Ook het Mariabeeld zelf en meerdere monstransen werden ermee opgesmukt.

Het Vlaamse hart is een goed voorbeeld van zo'n juweel. De exacte betekenis van de Vlaamse harten is niet bekend. Het juweel bestaat uit een hartvormig gedeelte met een diamant als kern en een bekroning. Dit bovendeel kan een kroon zijn of een trofee die bestaat uit een toorts, een pijlkoker en een boog. Dit zijn de attributen van de liefdesgod Cupido en ze symboliseren de overwinning van de liefde. De verschillen in materiaalgebruik en kwaliteit tonen aan dat het Vlaamse hart geliefd was in verschillende sociale klassen.

7.54

1 ★ **Onze-Lieve-Vrouw met kind**

Zuidelijke Nederlanden, 17de eeuw (beeld), Constant Minne-Coone, Gent, 1843-1869 (attributen) en Wolfers Frères, Brussel, 1942-1975 (sokkel)
Zilver, edelstenen

Collectie DIVA, S75/92 (Legaat Pierre Lunden)

2 **Corsagejuweel**

Europa, 1780-1830
Goud, parels, zilver, diamanten in roosslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Gummaruskerk Lier, B519/1

3 **Kruishanger**

Vermoedelijk Portugal, ca. 1700
Goud, diamanten in drieplakken, zesplakken en roosslijpsel

Collectie DIVA, S75/179

4 **Kruishanger**

19de eeuw
Zilver, bergkristal, koperlegering, diamanten in platroosslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, S75/183

5 **Paar oorhangers**

Europa, ca. 1850
Zilver, goud, diamanten in plat roosslijpsel en peerslijpsel

Bruikleen Sint-Andrieskerk Antwerpen, B516/4

6 **Kruishanger**

België, 1832-1869
Goud, email

Collectie DIVA, S2021/4/18 (Verzameling Philippen)

7 **Hanger/Broche**

Petrus Victor Van Herendael, Antwerpen, 1867-1875
Goud, zilver, diamanten in roosslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Guibertuskerk Schilde, B518/1

8 **Vlaams hart met trofeebekroning**
Dionisius Suerickx, Antwerpen, 1847-1848 of Mechelen, 1848-1861
Zilver, diamanten in roosslijpsel en plat roosslijpsel
Collectie DIVA, S75/182

9 **Kruishanger**
Charles Denys, Mechelen, 1770
Goud
Collectie DIVA, S2013/42

10 **Kruishanger**
Groot-Brittannië, ca. 1820
Goud, zilver, diamanten in briljantslijpsel, roosslijpsel en Amsterdams roosslijpsel
Collectie DIVA, DMK94/2

11 **Vlaams hart met kroon**
Dionisius Suerickx, Antwerpen, 1847-1848 of Mechelen, 1848-1861 (hart) en Jozef Rombaut Louis De Backer, 1838-1863 (kroon)
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel, plat roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel
Collectie DIVA, S75/181

12 **Vlaams hart met trofeebekroning**
Zuidelijke Nederlanden, 1750-1850 (kroon) en België, 19de eeuw (hart met trofee)
Zilver, diamanten in roosslijpsel
Collectie DIVA, S70/2

13 **Oorbellen en collier**
Europa, 1850-1870
Goud, email, diamanten in Amsterdams roosslijpsel
Bruikleen Sint-Gummaruskerk Lier, B519/2

14 **Harthanger**
Europa, 1850-1890
Zilver, roodgoud, diamanten in roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel
Bruikleen Sint-Anna-ten-Drieënkerk Antwerpen, B517/2

15 **Vlaams hart**
België, 19de eeuw
Zilver, diamanten in roosslijpsel
Collectie DIVA, S87/121 (Schenking Josephine Braden)

16 **Ex-voto met hart**

Michael Jacobus Anthony, Antwerpen, 1845-1865
Zilver

Collectie DIVA, S1359

17 **Paar oorhangers**

België, 1850-1870
Goud, email, diamanten in roosslijpsel en peerslijpsel

Bruikleen Sint-Willibrorduskerk Antwerpen, B503/5

18 **Vlaams hart met strikbekroning**

Zuidelijke Nederlanden/ België, 1750-1850
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, S88/151

19 **Kruishanger**

Vermoedelijk Europa, 18de eeuw
Goud, zoetwaterparels

Collectie DIVA, S2021/4/16 (Verzameling Philippen)

20 **Harthanger**

Zuidelijke Nederlanden, 1815-1832 (hart) en België, 1832-1869 (bovendeel met klein hart)
Goud, zilver, imitatie-edelstenen

Collectie DIVA, S2021/3/3 (Verzameling Philippen)

21 **Kruishanger**

Vermoedelijk 19de eeuw
Goud

Collectie DIVA, S2021/4/19 (Verzameling Philippen)

22 **Ovale hanger**

Europa, 1870-1885
Goud, zilver, diamanten in peerslijpsel, Amsterdams en Antwerps roosslijpsel

Bruikleen Sint-Anna-ten-Drieënkerk Antwerpen, B517/3

23 **Paar oorhangers**

België, 1832-1869
Goud

Collectie DIVA, S2021/4/15 (Verzameling Philippen)

24 **Harthanger *Trachtendeli***

Vermoedelijk Zwitserland, ca. 1800
Goud, zilver, email

Collectie DIVA, S2021/3/1 (Verzameling Philippen)

25 **Kruishanger**

Toegeschreven aan Petrus Leopold Dandelooy, Antwerpen, 1805-1836
Zilver, roodgoud, diamanten in drieplak en tafelslijpsel

Collectie DIVA, S74/3

26 **Kruishanger met loofwerk**

Europa, 1800-1850
Zilver, goud, diamanten in drieplakken, zesplakken, roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie DIVA, S71/105

7.55 Ex-voto met linkerbeen
19de of begin 20ste eeuw
Zilver
Collectie DIVA, S1348

-- Ex-voto met buste Onze-Lieve-Vrouw
19de of begin 20ste eeuw
Zilver
Collectie DIVA, S1358

7.56 Ex-voto met varken
19de of begin 20ste eeuw
Zilver
Collectie DIVA, S1346

-- Ex-voto met Alziend oog Gods
19de of begin 20ste eeuw
Zilver
Collectie DIVA, S1361

CHINOISERIE

De term chinoiserie verwijst naar het westerse fantasiebeeld van China en het Oosten, waaronder ook Azië, Perzië en Japan. Porselein was een van de oosterse exportproducten die een hype veroorzaakten in Europa. Door het te monteren in zilver of brons werd Chinees porselein aangepast aan de Europese smaak. Daarnaast produceerde China porselein in opdracht van het Westen, ook wel *chine de commande* genoemd. De decoratie hiervan was vaak gebaseerd op westerse prenten en ontwerpen. Ook zilveren voorwerpen werden soms speciaal voor de westerse markt gemaakt, zoals de grote zilveren siervaas.

Exotische dieren zoals papegaaien en apen kwamen vaak terug in kunst en decoratie. Apen die menselijke handelingen uitvoeren en gekleed gaan volgens de laatste mode, worden ook wel *singeries* genoemd. Ze waren een geliefd thema in de Vlaamse schilderkunst van Pieter Brueghel II en David Teniers II en later ook in de edelsmeedkunst.

7.57 Paar muurkandelaars
1725-1775
Porselein, email, lak, brons
Collectie Smidt van Gelder, Sm.0569.2-6 en 6-6 (B543/28)

7.58 Beeldje van Kuan Yü
Téhua, 1662-1722
Porselein
Collectie DIVA, S75/97 (Legaat Pierre Lunden)

7.59 Theekop met onderschotel
China, 1723-1736
Porselein
Collectie DIVA, S75/112 (Legaat Pierre Lunden)

7.60 Paar Ho-Ho beeldjes
China, 1662-1722
Porselein, email
Collectie DIVA, S75/103 (Legaat Pierre Lunden)

7.61 Theepotje of rijstwijnpotje
China, 1662-1722
Porselein, email
Collectie DIVA, S75/99 (Legaat Pierre Lunden)

7.62 Bord
China, 1723-1736
Porselein, inkt, goud
Collectie DIVA, S75/111 (Legaat Pierre Lunden)

7.63 Beeldje van fluitspelende aap
Delft, 18de eeuw
Aardewerk
Collectie Smidt van Gelder, Sm.1052.01 (B543/29)

7.64 Haarversiering in etui
Vermoedelijk Frankrijk, 18de eeuw
Goud, diamant, robijn, marokijnleer, zilver, ijzer
Collectie The Phoebus Foundation, B541/1

7.65 Vijf vazen
China, 1725-1750
Porselein, email
Collectie Smidt van Gelder, Sm.1749 (B543/23)

-- Pagina uit handelscatalogus E. & R. Altenloh (reproductie)
Brussel, 1913 - ca. 1930
Collectie DIVA bibliotheek, MP-A-9010

7.66 Paar oorbellen en hanger in etui
Art-decoperiode
Jade, diamant, onyx, zilver
Bruikleen Birgit Regout-Hoyng, B573/1

7.67 Theekop met onderschotel
China, ca. 1740
Porselein, email
Collectie DIVA, S75/113 (Legaat Pierre Lunden)

7.68 Chocoladekan

Joannes Josephus II Hennekin, Antwerpen, 1738-1739
Zilver, hout

Collectie DIVA, S75/10 (Legaat Pierre Lunden)

7.69 Theepot

Martinus de Clerck, Oostende, 1731-1732
Zilver, hout, notenhout

Collectie DIVA, S75/34 (Legaat Pierre Lunden)

7.70 Theebus

Michiel van de Kerckhove, Brugge, 1720-1721
Zilver

Collectie DIVA, S75/42 (Legaat Pierre Lunden)

7.71 Koffiekan *Persane*

★ Jean-Louis Philippront, Aat, 1783
Zilver, hout

Collectie DIVA, S75/31 (Legaat Pierre Lunden)

7.72 Theebus

★ Jan Carel II van Beughen, Antwerpen, 1718-1719
Zilver

Collectie DIVA, S75/13 (Legaat Pierre Lunden)

7.73 Theepot

★ Peeter Alio jr, Brussel, 1734-1737
Zilver, hout

Collectie DIVA, S75/48 (Legaat Pierre Lunden)

7.74 Siervaas

Quan, Guangzhou, 1840-1885 met winkeliersmerk Wang Hing & Co, Hongkong, 1875-1900
Zilver

Collectie DIVA, S93/9 (Legaat Denise Brouwers)

EXOTISCHE DRANKEN

Koffie, thee en chocolademelk zijn tegenwoordig alledaagse dranken, maar in de 17de eeuw was dat anders. Koffie kwam immers uit Ethiopië en het Arabisch Schiereiland, thee uit Zuidoost-Azië en cacaobonen uit Mexico. In Europa werden deze dranken dan ook gezien als exotische en dure dranken, luxegoederen die voornamelijk door de rijken werden gedronken. En voor een luxedrank gebruik je luxeservies. Een zilveren thee- of koffieservies werd rond 1750 zelfs een belangrijk statussymbool.

Iedere kan had haar eigen vormgeving. Theepotten waren vaak kleiner en boller, koffie- en chocoladekannen langer en smaller. Koffiekannen herken je aan de langere tuit. Kraantjeskannen werden ontworpen om de koffie- en theedrinkers vlotter te kunnen bedienen, met meerdere kraantjes tegelijkertijd. De theebus gebruikte je om theeblaadjes in te bewaren en het dopdeksel diende om de juiste hoeveelheid theeblaadjes af te meten.

7.75 **Driekraantjeskan**
★ Jan Baptist Cassé, Antwerpen, 1772
Zilver, hout

Collectie DIVA, S62/65

7.76 **Broche**
India, ca. 1860
Email, goud, parels, diamant, robijn

Collectie Boelens-Hellemans, B542/1

7.77 **Pijpenkop**
Berlijn, ca. 1765 (porselein) en Parijs, 19de eeuw (zilver)
Porselein, zilver

Collectie DIVA, S5374

-- **Pijpenkop**
Meissen, 1765 (porselein), en Parijs, 19de eeuw (zilver)
Porselein, zilver

Collectie DIVA, S5375

AIGRETTE

Ook de Indische beeldtaal inspireerde Europese edelsmeden en juweliers. In de juweelkunst vond er zelfs een kruisbestuiving plaats. Zo is de Europese *aigrette* – Frans voor zilverreiger – geïnspireerd op de *sarpech*, een Indisch tulbandornament van edelstenen, parels en veren. Vanaf de 17de eeuw werden in Europa de vogelveren vervangen door veervormige juwelen met diamanten en ontstond de aigrette. Door de veranderende mode kon je de aigrette vanaf de 18de eeuw ook vastspelden. Mannen deden dat op hun hoed, vrouwen bevestigden het juweel

in hun pruik of op hun kleding.

Shah Jahan (1592-1666), vijfde keizer van het Mogolrijk en bekend als opdrachtgever van de Taj Mahal, was de eerste Indische heerser die de veren op zijn tulbandornament verving door edelstenen. Juweelontwerpen uit ca. 1610 van de in Antwerpen geboren edelsmid Arnold Lulls worden hierbij vaak als inspiratiebron genoemd. Louis Vander Cruycen, een Brusselse juweelontwerper, maakte rond 1770 verschillende ontwerptekeningen voor juwelen, waaronder aigrettes.

7.78 Ontwerptekening voor juwelen, waaronder een aigrette (reproductie)

Toegeschreven aan Louis Vander Cruycen, Brussel/Parijs, ca. 1770

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Léon Courtin-Marcelle Bouché, B512/22/5

7.79 Aigrette met drie veren

Vermoedelijk Rusland, eind 18de eeuw
Goud, zilver, diamanten in oud briljantslijpsel, roosslijpsel en Antwerps roosslijpsel

Collectie Boelens-Hellemans, B542/10

7.80 Aigrette

Vermoedelijk Groot-Brittannië, ca. 1780
Zilver, goud, diamanten in roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK02/2

PAUWENBROCHE

De pauw is de nationale vogel van India. Met zijn flamboyante kleuren staat de vogel onder meer symbool voor liefde en vernieuwing. Niet vreemd dat pauwen dan ook veel voorkomen in Indiase juwelen.

Deze Franse pauwenbroche getuigt van hoogstaand vakmanschap. De veren van de vogel zijn bezet met edelstenen en zijn ieder afzonderlijk *en tremblant* gezet. Hierdoor trillen ze bij de minste beweging en schitteren ze extra in het (kaars) licht. De robijnen zijn van

uitzonderlijk hoge kwaliteit en komen uit Birma, het huidige Myanmar. De saffieren komen uit Ceylon, het huidige Sri Lanka, en de smaragden uit India.

In 1867 presenteerde Baugrand deze, of een identieke broche, op de *Exposition Universelle de Paris*. Hij stelde het juweel tentoon samen met andere juwelen, zilverwerk en objecten in Egyptische stijl.

7.81 Pauwenbroche

Naar ontwerp van Gustave Baugrand,Frankrijk, 1867 of later
Goud, saffieren, smaragden, robijnen, parel, diamanten in oud briljantslijpsel en roosslijpsel

Collectie DIVA, DMK05/1

7.82 Collier Helena Fourment

17de eeuw
Goud, bergkristal, email

Collectie Rubenshuis, bruikleen Academie van Antwerpen, rh-k 007 (B575/1)

7.83 Molenbeker

Anthoni Lepies, Antwerpen, 1710-1711 (beker) en Meester met hond, Nederlanden, 17de eeuw (molen)
Zilver

Collectie DIVA, S75/4 (Legaat Pierre Lunden)

DRINKBEKERS

Antwerpen was tussen 1530 en 1560 een belangrijk centrum voor de productie van en de handel in luxeproducten. Vooral exotische natuurproducten, zoals kokosnoten, nautilusschelpen en struisvogeleieren waren in trek. Edelsmeden verwerkten kokosnoten, met toegeschreven geneeskundige krachten, tot drinkbekers. De taferelen op deze kokosnootbeker verwijzen naar de wijnoogst, het persen van de druiven en dronkenschap.

Drinkgerei uit edele metalen werden uitgestald op een *dressoor* om mee te pronken. Ze benadrukten de macht, rijkdom en het aanzien van de gastheer en -vrouw. De bekers werden in de 16de en 17de eeuw ook echt gebruikt om uit te drinken. Zo dronk je uit deze zilveren bekers

bier of wijn. De bovenste helft van de bekerwand was meestal versierd met graveerwerk. Dit model beker kom je vandaag nog tegen. Soms in zilver, maar ook in glas of wegwerpmaterialen zoals plastic of karton.

7.84 Beker

Meester met pauw, Antwerpen, 1623-1624
Zilver

Collectie DIVA, S55/29

7.85 Beker

Meester met pauw, Antwerpen, 1622-1623
Zilver

Collectie DIVA, S75/2 (Legaat Pierre Lunden)

7.86 Beker

Meester met reiger, Antwerpen, 1613-1614
Zilver

Collectie DIVA, S75/1 (Legaat Pierre Lunden)

7.87 Kokosnootbeker

Meester met leeuwenmuil, Antwerpen, 1543-1544
Kokosnoot, zilver

Collectie DIVA, S63/5

7.88 Oloïde *Yin Yang Universum*

Patrick Storme, Berchem, 2022
Zilver

Collectie DIVA, S2022/10

7.89 Kruikje met zilveren deksel

Delft, voor 1662 (Delfts aardewerk) en Thomas Lissau, Antwerpen, 1661-1662 (zilver)
Zilver, aardewerk

Collectie DIVA, S96/11

SNUIFDOZEN

In de 16de eeuw werd tabak vooral door de lagere sociale klassen gebruikt. Vanaf de 18de eeuw was het snuiven van tabak de nieuwe rage en schakelde vooral de elite over op snuiftabak.

Met een tabaksrasp werden tabaksbladeren geraspt tot hele kleine snippertjes die je vervolgens kon opsnuiven. Snuiftabak werd bewaard in snuifdozen, populair tijdens de 18de en 19de eeuw. Er bestonden eenvoudige koperen dozen en zeer kostbare exemplaren met diamanten, email en miniaturen. Net als zakhorloges toonden

snuifdozen de welstand, persoonlijke stijl en smaak van de eigenaar.

In koninklijke kringen waren snuifdozen populaire en prestigieuze relatiegeschenken. Koning Willem I schonk deze volledig gouden snuifdoos aan Jean van Hal in 1815. Hiermee bedankte hij hem voor zijn hulp bij het terugbrengen van de schilderijen van Peter Paul Rubens naar Antwerpen. Deze waren tijdens de Franse overheersing naar Parijs overgebracht.

7.90 **Snuifdoos**

Daniel Marchand, Hanau, ca. 1780-1785
Goud, email, imitatie-edelstenen

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1220 (B543/10)

7.91 **Snuifdoos**

Antoine Warquant, Aat, 1778
Zilver

Collectie DIVA, S75/32 (Legaat Pierre Lunden)

7.92 **Ontwerptekening *Venus overhandigt wapenuitrusting aan Aeneas* voor deksel van snuifdoos (reproductie)**

Toegeschreven aan Bernard Picart, Amsterdam, ca. 1711-1733

Collectie DIVA, P2016/1

7.93 **Snuifdoos met miniatuurportret koning Leopold II**

C.M. Weishaupt, Hanau, ca. 1875-1883
Goud, zilver, ivoor, glas, email, tempera, diamanten in briljantslijpsel

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/9

7.94 **Snuifdoos**

Charles Magnin, Genève, ca. 1840
Goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1235 (B543/6)

7.95 Snuifdoos

Rémond, Lamy, Mercier et Cie, Genève, 1790-1810
Goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1229 (B543/4)

7.96 Snuifdoos

Rémond, Lamy, Mercier et Cie, Genève, 1790-1810
Goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1227 (B543/5)

7.97 Snuifdoos

Jean-Georges Rémond et Cie, Genève, 1800-1810
Goud, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1228 (B543/3)

7.98 Snuifdoos

Jean-François de Raismes, Aat, 1750
Zilver

Collectie DIVA, S1362

7.99 Snuifdoos

Pierre Croissant, Parijs, 1739-1740
Goud

Collectie DIVA, S75/139 (Legaat Pierre Lunden)

7.100 Snuifdoos

Toegeschreven aan Louis Joseph Piette, Luik, 1815-1832
Zilver

Collectie DIVA, S2005/35 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

7.101 Snuifdoos

Parijs, 1767-1768
Goud, schildpad, zilver

Collectie DIVA, S58/25 (Schenking Georg A. Steinmann)

7.102 Snuifdoos

Catherine-Adelaïde Duponnois, Parijs, 1822-1837
Porselein, zilver

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0505 (B543/7)

7.103 Herdenkingspijp *Columna Pacis*

Jean François van Deuren, Mechelen, 1817-1820
Zilver, goud, hout, ivoor

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Léon Courtin-Marcelle Bouché, B512/7

7.104 Snuifrasp

Dieppe, 1700-1750
Ivoor

Collectie DIVA, S80/1338

7.105 Snuifdoos

Edmond-Honoré Langlois, Parijs, 1844
Goud, papier, glas

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1225 (B543/8)

7.106 Snuifdoos

Alexandre-Jean-Marie Leferre, Parijs, 1838
Goud, email, edelstenen

Collectie Smidt van Gelder, Sm.1222 (B543/9)

CHATELAINE

De term *chatelaine* – Frans voor kasteeldame – werd gebruikt om een accessoire te benoemen dat aan de taille werd gedragen. Tijdens de 17de tot en met de 19de eeuw was de chatelaine een onmisbaar luxeaccessoire. Een dame kon de chatelaine rond de tailleband van de rok haken, een heer hing het aan zijn broek. De uitvoering varieerde afhankelijk van het geslacht en de status van de drager. De chatelaine werd zo een statussymbool.

Er hingen allerlei kleine, nuttige voorwerpen aan. Een horloge, horlogesleutel of zegelstempel bij de mannen. Sleutels, naaigerei, een nagelvijl, tandenstoker, parfumflesje of een horloge bij de vrouwen. Door verandering in de mode, de opkomst van de handtas en introductie van broek- en vestzakken raakte de chatelaine bij zowel mannen als vrouwen uit de mode.

7.107 Plaat 57

uit: Jean-Henri-Prosper Pouget, Traité des pierres précieuses et de la manière de les employer en parure, Parijs, 1762 (reproductie)

Collectie DIVA bibliotheek, OD-4003

7.108 Chatelaine met horloge

Frankrijk, 1850-1900
Goud, metaal, email

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0582 (B543/11)

7.109 Chatelainehaak

Jean Baptiste I Fallon, Namen, 1791
Zilver

Collectie DIVA, S2005/43 (Schenking Albert & Cecile Maesen)

7.110 Chatelaine

Storck & Sinsheimer, Hanau, 1874-1893
Zilver, katoen, spiegelglas

Collectie DIVA, S1587

7.111 Parasolhandvat

Adolphe Lambert, Brussel, 1906
Zilver, goud, amethist

Collectie DIVA, S2018/2

7.112 Horlogesleutel

Nederland, 1814-1906
Zilver

Collectie DIVA, S1326

7.113 Horlogesleutel met munt van keizerin Maria Theresia

België, begin 19de eeuw (horlogesleutel) en Siebenburgen, 1743-1780 (munt)
Zilver

Collectie DIVA, S1324

7.114 Chatelaine met horloge

1850-1900
Goud, metaal, email, parels

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0583 (B543/12)

7.115 Ornamentprent voor juwelen, waaronder een chatelaine, uit de *Nouveau Livre de desseins contenant les Ouvrages de la Joaillerie* (reproductie)

Louis Vander Cruycen, Parijs, 1770

Collectie DIVA, P2018/1/6

7.116 Chatelaine met portrethanger

Meester IS, 19de eeuw (chatelaine) en Carl Vaugoin, Wenen, 1872-1904 (portrethanger)
Zilver

Collectie DIVA, S502

7.117 Chatelaine

Meester HI of IH, Linz, ca. 1900
Zilver

Collectie DIVA, S1333

7.118 Chatelaine

München, 19de eeuw
Zilver

Collectie DIVA, S507

PRONKBEKERS

Dankzij de verbeterde mijnbouwtechniek beschikte Zuid-Duitsland in de 16de eeuw over grote hoeveelheden zilver en koper. Het is daarom niet vreemd dat veel edelsmeedwerk uit deze regio komt, waaronder knorrenbekers. *Knorren* betekent 'knoest' in het Duits en verwijst naar de uitstulpingen van een boomstam. Herken je deze terug in de bolplooien of bulten in de beker?

Dit type beker was in de 16de en 17de eeuw een populair pronkstuk voor wie het kon betalen. Ze werden regelmatig beschreven in boedelinventarissen en afgebeeld op schilderijen.

Diezelfde periode was ook de *tazza* of *copschale* in de mode. Deze drinkschaal op hoge voet diende om vruchten, gekonfijt fruit en andere zoetigheden te serveren. De drink- en pronkschalen werden ook aangeboden als relatiegeschenk of waren een prijs bij schutters- en rederijkerswedstrijden. Soms werden ze versierd met een symbolische boodschap. Zo verwijst het tafereel op deze tazza naar geduld en vastberadenheid.

7.119 Tazza

Meester met unciaal M, Antwerpen, 1548-1549
Zilver, goud

Collectie DIVA, S79/356

7.120 Tazza met reliëfmedaillon *Mucius Scaevola*

Toegeschreven aan Anthoni Beijs, Gabriël II Dijck of Jheronimus II Mannacker, Antwerpen, 1561-1562 met huismerk Gabriël II Dijck
Zilver, goud

Collectie DIVA, S60/120

7.121 Achtpuntblad

Meester CT of TC, Antwerpen, 1625-1626
Zilver

Collectie DIVA, S82/16

7.122 Knorrenbeker

Heinrich Straub, Neurenberg, 1608-1635
Zilver, goud

Collectie MAS, Collectie Toegepaste Kunsten en Geschiedenis (Vleeshuis), AV 1908 (B504/5)

Bij schutterswedstrijden werd de koning bepaald. De bedoeling was om een houten vogel van een hoge houten paal te schieten. De winnaar was de koning en de leider van het gilde. Hij droeg een gildebreuk en soms een koningsstaf of -stok als symbool van zijn overwinning.

GILDEN

Tijdens de 16de en 17de eeuw zorgden molenbekers voor plezier tijdens feestelijke gelegenheden. Met het blaaspijpje zette de speler de wieken in gang. Zolang ze draaiden, mocht hij drinken. Kreeg hij de beker niet op tijd leeg? Dan gaf de klok aan hoeveel extra bekers hij moest drinken.

In de Zuidelijke Nederlanden waren molenbekers ook verbonden met het gildewezen. In de Gildekamersstraat, waar je nu staat, waren tijdens de 16de eeuw enkele Antwerpse schuttersgilden gevestigd. Ze namen deel aan processies en organiseerden feesten en wedstrijden, zoals landjuwelen (toneelwedstrijden) en schutterswedstrijden. Daar vielen heel wat zilveren prijzen te winnen, waaronder drinkbekers, schalen, kandelaars en bestek.

7.123 Molenbeker

Meester met zespuntster I, Antwerpen, 1603-1604
Zilver

Collectie DIVA, S67/51

7.124 Breuk van de Sint-Sebastiaansgilde van Herenthout

Petrus van Eesbeeck, Brussel, 1740
Zilver, fluweel, leer

Collectie Koning Boudewijnstichting, Schenking barones Monique della Faille d'Huysse, B512/2

7.125 Koningsstaf Sint-Sebastiaansgilde Putte

Meester met kruis, Antwerpen, 1761
Zilver

Collectie DIVA, S1283

7.126 Vriendschapsring

Europa, 18de eeuw
Zilver

Collectie DIVA, S1862

7.129 Schotel met het wapen van Karel V

Vermoedelijk Neurenberg, 1520-1550
Messing

Collectie DIVA, S75/118 (Legaat Pierre Lunden)

7.130 Schotel met medaillon Albrecht en Isabella

Daniël Dor, Antwerpen, 1601-1647 (schotel) en Doornik, 1601 (medaillon)
Tin

Collectie DIVA, S59/15

7.131 Marsschotel

Neurenberg of Montbéliard, ca. 1600 naar prenten van Etienne Delaune en Jan Sadeler de Oude
Tin

Collectie DIVA, S81/1

7.132 Reliëf *De Verrijzenis van Christus*

Toegeschreven aan Willem van den Broecke, Antwerpen, 1550-1575
Albast

Collectie DIVA, S61/16

JUWELEN UIT DE ANTWERPSE BLOEIPERIODE

In de 16de-eeuwse metropool Antwerpen passeerde een waaier aan exotische- en luxegoederen, zoals diamanten, edelstenen, parels en koraal. Deze waardevolle materialen werden vaak verwerkt in kleurrijke, sculpturale juwelen. Naast gekleurde edelstenen werd email gebruikt om kleur toe te voegen, of juist witte accenten aan te brengen.

Vooral hangers in de vorm van een dier met grillige, grote parels waren zeer geliefd in de 16de en 17de eeuw. Deze stijl was niet alleen populair in Antwerpen, maar verspreidde zich door Europa via prenten. In deze leeuwenhanger zijn tafelgeslepen diamanten gebruikt. De natuurlijke vorm van diamant, octaëder, wordt daarbij zowel aan de boven- als onderzijde vlak gemaakt.

7.133 Leeuwenhanger

Vermoedelijk Duitsland, eind 16de eeuw
Goud, robijn, smaragd, saffier, parels, email, diamanten in tafelslijpsel,

Collectie de Breyne, B562/2

7.134 Hanger in de vorm van een rozet

Ca. 1625
Goud, parels, email, diamanten in tafelslijpsel en roosslijpsel

Collectie de Breyne, B562/7

7.135 Collier met 14 rozetverbindingen

Duitsland of Oostenrijk, eind 16de eeuw
Goud, email, diamanten in tafelslijpsel

Collectie de Breyne, B562/1

7.136 Spiegellijst

Zuidelijke Nederlanden, 1550-1600
Hout, spiegelglas

Collectie DIVA, S88/1

7.137 Kabinet versierd met borduurwerk

Antwerpen, ca. 1650
Ebbenhout, naaldhout, metaal, textiel

Collectie DIVA, S58/66
(Verzameling Walter Vaes)

7.138 Gedenkpenning Benedictus Arias Montanus

Jacques Jonghelinck, Antwerpen, 1569
Zilver

Collectie DIVA, M1446

7.139 Solidus van keizer Arcadius

Vermoedelijk Constantinopel, 383-408
Goud

Collectie DIVA, M1809

7.140 Gedenkpenning Luis de Requesens

Anteo Lotello, Italië, 1576
Zilver

Collectie DIVA, M731

7.141 Juwelenkoffertje

Antwerpen, 1576
Leer, hout, messing, fluweel

Collectie DIVA, S59/2

7.142 Uilenbeker

Jacob I of Jan II van Gansepoel, Antwerpen, 1548-1549
Zilver, goud, kokosnoot

Collectie Koning Boudewijnstichting, Erfgoedfonds, B512/1

PUNTSLIJPSEL EN HAARNAALD

Kostbare diamanten kwamen vanuit India naar Antwerpen. Ze werden hier bewerkt en in juwelen gezet. Het puntslijpsel dat je in de ring ziet, is de vroegst gekende diamantslijpvorm en behoudt de natuurlijke vorm van de diamant met acht vlakken.

Haarnaalden werden, zoals de naam doet vermoeden, in het haar gedragen. Vrouwen staken de naald in het haar en het uiteinde kwam uit op het voorhoofd of boven het oor. Bij de rijk uitgevoerde varianten hing aan het uiteinde van de naald een edelsteen of parel.

7.143 Haarnaald

Nederlanden, ca. 1590-1610
Goud

Collectie Smidt van Gelder, Sm.0589 (B543/1)

-- Haarnaald

Nederlanden, ca. 1610
Zilver

Collectie DIVA, S2009/6

-- Haarnaald

Nederlanden, ca. 1610
Goud

Collectie DIVA, S2009/7

-- Haarnaald

Meester met wassenaar, Antwerpen, 1625-1626
Zilver

Collectie DIVA, S85/2 (Schenking Stefan Vandenberghe)

7.144 Ring

Zuidelijke Nederlanden, 17de eeuw
Goud, robijn

Collectie DIVA, S68/21

-- **Renaissancering**

Europa, 16de eeuw
Goud, email, diamant in puntslijpsel

Collectie DIVA, DMK01/14

NAUTILUSBEKER

Nautilusbekers zijn pronkbekers gemaakt van de schelp van de nautilus, een weekdier dat lijkt op de inktvis. Deze bekers werden vooral in de 16de tot de 18de eeuw gemaakt, onder andere in Antwerpen. De kostbare schelp werd steeds als uitgangspunt gebruikt en door edelsmeden voorzien van zilveren of gouden elementen.

Antwerpse juweelontwerper Nico Taeymans maakte tijdens de coronalockdown een hedendaagse variant. Hij vertelt er het volgende over: "Bekers zijn een constante in mijn kunstwerken. Steeds sta ik verwonderd te kijken hoe mooi gedetailleerd ze kunnen zijn. Ze stralen rijkdom, praal en pracht uit. De nautilusbeker is dan ook mijn pronkstuk, niet van rijkdom maar van inspiratie, natuur en schoonheid.

Tijdens corona trokken we ons terug en beseften we hoe belangrijk onze 'thuis' is. Plots konden we geen familie of vrienden meer uitnodigen. Zo droomde ik weg in onze geschiedenis en de rijkelijk gevulde tafels en vroeg me af hoe ik een eigentijdse nautilusbeker kon maken. Door ons isolement begon ik eraan.

Eerst de tekening en dan stukje per stukje de elementen zoeken die ik belangrijk vond voor mijn nautilusbeker. Ik puzzelde de edelstenen bij elkaar. Dan begon het echte werk. Ik moest het zilver rond de Nautilusschelp smeden. Dat is me uiteindelijk goed gelukt."

7.145 Pronkbeker *La Grande Gueule*

Nico Taeymans, Antwerpen, 2022
Nautilusschelp, zilver, diamant, kristallen en diverse sierstenen

Bruikleen Nico Taeymans, TB2023/78

TULPENHANGER EN CLUSTERRING

Op 17de-eeuwse portretten zijn verschillende hangers met

diamant afgebeeld, voorzien van een gestrikt lint. Deze hanger, aan de voorzijde bezet met roosgeslepen diamanten, is aan de achterzijde versierd met tulpen in email. Tulpen waren in de 17de eeuw bijzonder geliefd en heel kostbaar. Tijdens de 'tulpengekte' (1634-1637), werden sommige tulpenbollen zelfs verhandeld voor Amsterdamse grachtenpanden.

Een clusterring is een ring waarbij kleinere edelstenen een grote centrale edelsteen omringen. Deze ovalen 17de-eeuwse clusterring met een miniatuurportret aan de binnenzijde is een bijzonder en zeldzaam juweel. Is het een herinnering aan een overledene? Of juist aan een verloofde? In het eerste geval verwijst het figuurtje naar de verrezen Christus die aan Maria Magdalena als tuinman verschijnt. In het tweede geval staat de vruchtbaarheid van de lente centraal. Het touw op de schouders van de tuinman is een bewijs van zijn toewijding en de roos symboliseert de liefde.

7.146 Hanger

Europa, ca. 1640-1660
Zilver, goud, email, diamanten in Amsterdams roosslijpsel

Bruikleen Sint-Willibrorduskerk Antwerpen, B503/4

7.147 Clusterring met portretdoosje

Europa, ca. 1670-1690
Goud, email, diamanten in roosslijpsel en tafelslijpsel

Collectie Koning Boudewijnstichting, Fonds Christian Bauwens, B512/25

7.148 Strikhanger

Europa, 1675-1700
Goud, zilver, diamanten in roosslijpsel en tafelslijpsel

Collectie de Breyne, B562/3

7.149 Broche in de vorm van een rozet

Ca. 1675
Goud, diamanten in roosslijpsel en tafelslijpsel

Collectie de Breyne, B562/8

7.150 Rozetring

Vermoedelijk Frankrijk,
1650-1700
Goud, zilver, email,
diamanten in roosslijpsel

Collectie de Breyne, B562/6

7.151 Broche *Aki no eda*

Cathérine Rochtus,
Wijnegem, 2017
Goud, rodium

Collectie DIVA, S2023/2/1

Colofon

DIVA, een briljant verhaal
24.03.2023 – 24.03.2028

Collectiepresentatie

Curator:	Catherine Regout
Projectcoördinator:	Leonie Maerevoet
Scenografie:	Exponanza
Productie en realisatie:	Bruns B.V.
Belichting:	Chris Pipe Licht
Multimedia en films:	Create, Mario De Munck, Dave Thompson
Geluid en audioverhalen:	MediaMixer
Teksten:	Leonie Maerevoet, Eva Olde Monnikhof, Catherine Regout
Redactie:	Tom Iriks, Wendy Kegels, An Labis, Marthy Locht, Leonie Maerevoet
Vertaling:	Isabelle Grynberg (Frans), Oneliner (Engels), Sabine Reifer (Duits)
Grafische vormgeving:	Exponanza, Emma Thyssen

Bezoekersbrochure

Teksten:	Leonie Maerevoet, Eva Olde Monnikhof, Catherine Regout
Redactie:	Wendy Kegels, An Labis, Marthy Locht, Leonie Maerevoet, Mirte Staes
Vertaling:	Isabelle Grynberg (Frans), Oneliner (Engels), Sabine Reifer (Duits)
Vormgeving:	Shtick
Fotografie:	Tom Cornille, Lucid

Met dank aan

DIVA team: Siska Genbrugge (directeur), Roos Boons, Bruno Bosschaerts, Dirk Bulens, Liene Conard, Katelijne Decraene, Gisela De Groodt, Carl de Smit, Ronda Goetmakers, Tom Iriks, Leonie Maerevoet, Wim Nys, Catherine Regout, Mirte Staes, Oi Ling Tam, Verdiana Tedeschi, Kristina Valiulis, Wim Van den Bergh, Ann Van Spaendonk, Bart Van Steenvoort, Ann Verbecque, Giacomo Visini, Karen Vranken & team bewaking

AG Culturele Instellingen/Erfgoed

Raad van bestuur : Lien Van de Kelder (voorzitter), Nabilla Ait Daoud, Christophe De Wachter, Luk Lemmens, Filip Marsboom, Koen Palinckx, Tatjana Scheck, Jasper Steurs & Orry Van de Wauwer

Directiecomité: Wim Van Damme, Yannick Bochem, Isabelle Hernould, & Jonas Vogels

©DIVA, 2026
D/2026/0306/93
V.U.: Siska Genbrugge, Grote Markt 1, 2000 Antwerpen.

www.divamuseum.be
facebook.com/diva.antwerp
instagram.com/divamuseum

Vlaanderen verbeelding werkt

ERKEND MUSEUM

AWDC

Gelieve deze brochure
terug te geven na je bezoek.
Scan de qr-code en lees de
objectinformatie online.